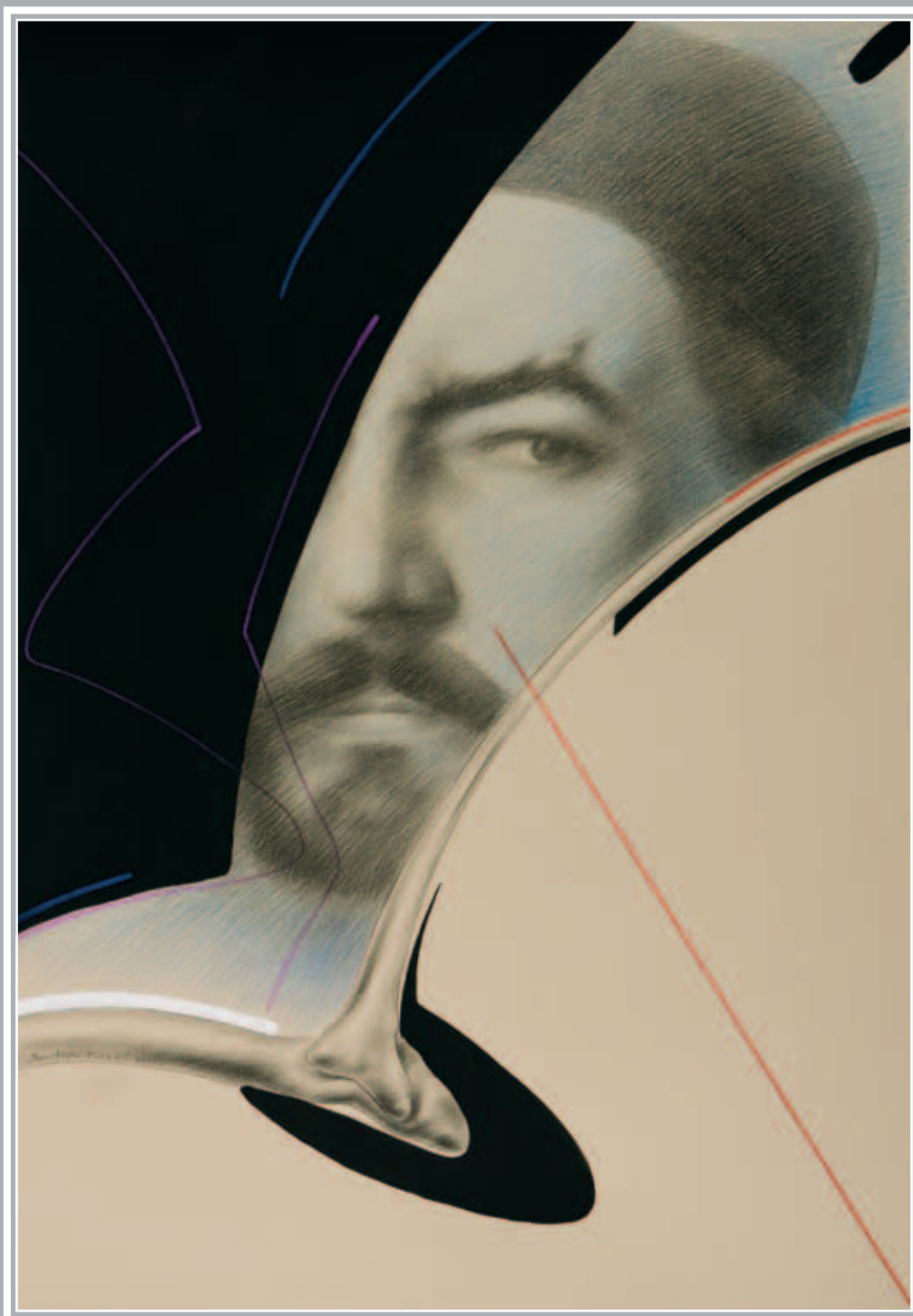

Crnogorski glasnik

GODINA XIV. _ BROJ 84. _ STUDENI-PROSINAC / NOVEMBAR-DECEMBAR _ 2013.

DVJESTOTA GODIŠNJICA ROĐENJA VELIKANA

Petar II Petrović Njegoš (1813 – 1851)

PRIMIENITI ILI PROMIENITI? Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina	4
INTERVJU Derviš Selhanović: Multikulturalizam je amblem Crne Gore	5
ZNANSTVENI SKUP O NEOFAŠIZMU Prof. dr. sc. Dragutin Lalović o totalitarnoj politici	8
POSLEDNJI VELIKI JUŽNOSLOVENSKI PISAC Prisjećanje na Mirka Kovača	9
CRNOGORSKO VEČE U KRANJU	10
SUSRETI ZA PAMĆENJE	12
DJELOVANJE NZCH I VIJEĆA CRNOGORACA Sjednica Predsjedništva NZCH	14
Sjednica trećeg saziva Vijeća u Zagrebu	16
Izborna skupština Društva „Montenegro“ Zagreb	20
NOVOGODIŠNJI POKLON GRADA UMAGA Otvorene prostorije Društva Crnogoraca „Bujština“	22
DANI CRNOGORSKE KULTURE 2013. Izložbe slika Abaza Dizdarevića u Umagu i Splitu	24
IZ CRNE GORE I SVIJETA Prva cjelovita monografija o Njegošu	25
„Prilozi o Njegošu“ Antuna Barca	26
U Biljardi zatočena pjesnikova vasijska sloboda	27
Uz izložbu radova Dimitrija Popovića u Baru	28
OSVRTI, VIĐENJA, PRIKAZI Adnan Ćirgić: Je li Njegoš genocidni pjesnik?	29
KROATO-MONTENEGRISTIČKE STUDIJE Gorski vijenac i kult Zrinskih u hrvatskoj književnosti (I)	32
U ULOZI PUTOPISCA Geološka ekskurzija kroz Crnu Goru	34
DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM DOMU Čovjek koji je učio za Veljka Bulajića !	38
GALERIJA „MONTENEGRINA“ „Zvijezde vodilje“ Sonje Radan	40
Prva samostalna izložba Sonje Papić	42
Prva samostalna izložba Karle Guja	43
„Nostalgija“ Zorke Vukadinović	44
U Splitu otvorena izložba slika iz fundusa Galerije „Montenegrina“ Zagreb	45
Kolažne ikone Mirjane Nikolić	46
Izložba fotografija o gradnji luke u Rijeci	49
AFORIZMI Marinko Mijović: Brod bez kormilara	50
CRNOGORSKI MOZAIK Crnogorska kapa (I)	51
PO ČEMU IH PAMTIMO Vučko Krunić (1924 – 2013)	54
GALERIJA „MONTENEGRINA“	55
NOVI NASLOVI	55
TRADICIONALNO DRUŽENJE I ČESTITANJE	56

SRETAN BOŽIĆ I NOVA GODINA

Podno Njegoševog mauzoleja

(sa ekskurzije hrvatskih geoloških
institucija kroz Crnu Goru; v str. 34)

SREĆNA NOVA GODINA I BOŽIĆ

Izdavači:
NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE
I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE
GRADA ZAGREBA
Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264
E-mail: nzch@net.amis.hr, vijececrn@net.amis.hr,
montenegro@net.amis.hr
Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr
Za izdavače: dr. sc. Radomir Pavićević
i prof. emer. dr. sc. Veselin Simović
Glavni i odgovorni urednik: dr. sc. Zoran Drašković
Redakcija: Milanka Bulatović, Nataša Gerželj, Danilo
Ivezić, Dragutin Lakić, Nataša Rašović, Dušan Roganović
Grafika priprema i tisak: Skaner studio d.o.o.
Rukopisi se ne vraćaju. Naklada/Tiraža 1000

Glasilo je, putem Savjeta za nacionalne manjine, financirano
iz državnog proračuna Republike Hrvatske

Slika na naslovnoj stranici:

Dimitrije Popović: NJEGOŠ
(olovka u boji, tempera, akvarel/papir, 100 x 70 cm, 2011)

Iz grmena velikoga lafu izać trudno nije ...

Prvo što sam upamtio o knjazu Nikoli – kada sam se za vrijeme kratkih ljetnjih boravaka u dedovoj kući u Crnoj Gori počeo sve manje zanimati igranjem po čečarima a sve više slušao što stariji razgovaraju – bilo je da je poslije oslobođenja Nikšića, onima koji su se spremali na odlazak u Tursku, poručio da ostanu riječima: «Biće vi ka' Crnogorcima! Gore vi biti neće. Ja vi jamac!» Školovan na pretkosovskom i kosovskom ciklusu, puni smisao tih riječi razumio sam mnogo, mnogo godina kasnije kada sam iz romana „Davidova zvijezda“ vrsnog crnogorskog književnika Zuvdije Hodžića saznao kako su oni koji nijesu poslušali knjažev savjet poslije spoznali da «Ima (Turska) previše svoje sirotinje, a ne i da novu tovari!»). Ako se (da upotrebimo riječi prof. dr. Radovana Radonjića) «i danas pitamo kako se moglo desiti da je Crna Gora tako nezaustavljivo koračala ka svom ukidanju u prvim decenijama 20. vijeka?», tome sigurno nije doprinio pomenuti knjažev stav, ali je on jamačno doprinio da je u nesrećnim devedestim godinama najmanje međunacionalnih trvenja bilo upravo na crnogorskom tlu.

Neko će vjerovatno, pomalo s ironijom, reći: «Vazda se vi, Crnogorci, nešto šecate!»). No, na žalost, i drugi imaju čega da se sjećaju i to ponajprije iz pomenute, ne tako davne, zajedničke tragične prošlosti. Možda će jednog dana neko zapisati kako je u jednom prečanskom šoru, kad je kolona nesrećnika u traktorskim prikolicama već dobrano za sobom ostavila i beogradske bulevare i medijsku pozornost, jedan starosjedelac – na pitanje prvog komšije (s kojim je sjedio na klupi pod dudom i posmatrao tihi, zmijoliku prikazu) što to znače nepoznate im troslovne registarske oznake – odsutno odgovorio: «Kanda Nisu Naši?». A čini se da nijesu bili ni „naši“ ni „vaši“ ni ničiji i oni, literarno već zabilježeni, višegodišnji „abonenti“ kumrovečkog Hotela „Zagorje“ u tim hudim devedesetim ...

Danas, kada se naš „manjinski grmen“ nalazi u zemlji u kojoj „nigdar ni bilo ... da nekak ne bu“ i u kojoj se dnevno čuje imperativ izvrsnosti, moramo se i mi – da nam „ne bu“ gore nego li ostalima – nadmetati u izvrsnosti. Ali, izvrsnost nije samo i jedino u superiornom ovladavanju informatičkim tehnologijama ili bezosjećajnom korporativnom promišljanju! Uostalom, zna se da svi ni ne možemo biti odlični đaci, ali svi možemo nastojati biti izvrsni u ljudskosti. A u toj „borbi (u godini jubileja sjetimo se i Njegoševih riječi da je život „borba neprestana“!) mi nemamo što da izgubimo, a dobićemo ... “. E, tu je bolje stati prije nego što se kaže „cijeli svijet“, jer bi to podsjetilo na pretposljednju rečenicu valjda najpoznatijeg manifesta u ljudskoj povijesti koji je u svojoj posljednjoj rečenici pozivao na ujedinjenje i čije su najplemenitije namjere o sveopštoj socijalnoj pravdi za dugi, dugi niz godina iznevjerene upravo od onih ili u ime onih koji su ujedinjenjem postali (ili su bar mislili da su postali) nešto „больше“.

A za onih kratkih ferija upamtio sam i riječi koje je majka, gotovo u prolazu, izrekla čuvši samo kraj još jedne ispričane gorke ljudske sudbine o čovjeku kome je sve u životu postalo „мэньше“, a i o ono malo života mu je ostalo bio je vlastan odlučivati nesoju koji je iznenada, kako se to kaže u Crnoj Gori, „zabičio“ na volšeban način u svojoj sredini. Te riječi su bile: „U dobru se ne ponesi, a u zlu se ne ponizi!“ . Eh, kad bi se u svakoj novonastaloj većini našao neko ko bi onima koji ostaše u manjini rekao: «Ja vi jamac ... «.

Zoran Drašković

MANJINSKI FORUM je u svom godišnjem broju (prosinac 2013.) zamolio dio nekadašnjih i sadašnjih saborskih zastupnika nacionalnih manjina te neke poznate analitičare manjinske politike da ocjene što je Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina donio nacionalnim manjinama i hrvatskom društvu te što bi trebalo poduzeti kako bi njegova uloga dalje jačala na dobrobit nacionalnih manjina, ali i hrvatskog društva u cjelini. Iz tog broja prenosimo neka mišljenja o tom zakonu, za koji će jedni reći da predstavlja sam vrh europske legislative kada je u pitanju zaštita manjinska prava, dok su drugi, nakon više od deset godina od njegovog donošenja, nezadovoljni učincima njegove primjene.

Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina **PRIMIJENITI ILI PROMIJENITI?**

Ipak, Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina i njegove eventualne promjene ne trebaju biti nikakav tabu, jer vrijeme nepobitno pokazuje da su mjere politike zaštite nacionalnih manjina dinamična kategorija te da se Ustavni zakon bavi vrlo živom, ali i osjetljivom materijom koja uvijek traži svoja poboljšanja i daljnji razvoj.

Spektar mogućih promjena Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina potencijalno je dosta širok ... Najveći dio primjedbi manjinskog korpusa odnosi se na zastupanje nacionalnih manjina, odnosno ulogu i rad vijeća i predstavnika nacionalnih manjina. Naime, mnogi smatraju da ipak nije osiguran adekvatan mehanizam kako bi pripadnici nacionalnih manjina mogli kvalitetno sudjelovati u rješavanju manjinskih problema na lokalnoj razini.

Aleksandar Tolnauer

... svjedočimo raskoraku između pohvalnog teksta zakona i nepodržavajuće okoline u kojoj bi se on trebao provoditi.

Ako je osnovna pretpostavka da je integracija nacionalnih manjina, a ne njihova asimilacija ili negacija osnovnih ljudskih prava, svrha manjinskog zakonodavstva i manjinske politike, čini mi se da je ona primjenom Ustavnog zakona tek djelomično ostvarena. Učinkovito sudjelovanje nacionalnih manjina u javnom životu, prema odredbama iz Ustavnog zakona, postiže se uključivanjem pripadnika manjina u političke procese na svim razinama vlasti, od Sabora, preko regionalnih i lokalnih vlasti, njihovim sudjelovanjem u izvršnim tijelima, od Vlade pa do lokalnih vlasti te radom vijeća i predstavnika nacionalnih manjina.

prof. dr. sc. Antonija Petričević

Kao vrlo pozitivno ističem da su nacionalne manjine uspjele izgraditi svoje institucije, prije svega udruge, s temeljnim zadatkom jačanja kulturnog identiteta. Ostvarena su određena politička prava kroz zastupljenost u jedinicama lokalne uprave i samouprave, sve do Hrvatskog sabora. Nažalost, nije ostvareno dopunsko pravo glasa u parlamentarnim izborima. Manjinska samouprava djelomično funkcionira. Bez davanja određenih većih ovlasti vijećima i jačanja njihove uloge, postaje upitno njihovo postojanje, odnosno opravdanost njihovog izbora i postojanja. Od samog donošenja Zakona nije postojala politička volja za rješavanje pitanja dvojezičnosti (prije svega uporabe službenog jezika), a ni za davanje odgovarajućeg medijskog prostora manjinama.

mr. sc. Zdenka Čuhnil

Član 999

I što nije zabranjeno
može da ne bude pošteno

Valtazar Bogišić

*(Opšti imovinski zakonik
za Knjaževinu Crnu Goru)*

Zakon o pravima nacionalnih manjina sadrži i određene odredbe koje je teško provesti. To se posebno odnosi na proceduru izbora vijeća i predstavnika nacionalnih manjina. U nekim slučajevima vijeća i predstavnici se biraju sa vrlo malim brojem glasova. Pojedina prava nacionalnih manjina, zapisana u Ustavnom zakonu, ne provode se na jednak način u svim jedinicama lokalne i regionalne samouprave. U tome se uočava i značajna razlika između pojedinih nacionalnih manjina.

Manjinska prava su vrlo osjetljiva tema i kada se govori o njihovim promjenama, to treba biti usmjereno samo na njihovo širenje, a ne sužavanje. Zbog određenih inicijativa koje su nedavno pokrenute i koje su usmjerene na sužavanje nekih manjinskih prava, mislim da je najbolje da sve ostane kako jest.

prof. dr. sc. Siniša Tatalović

Prenoseći iz POBJEDE razgovor koji je gospođa Vesna Šofranac, v.d. odgovornog urednika tog dnevnog lista vodila sa dr Dervišem Selhanovićem, direktorom Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore (CEKUM), ne možemo a da ne primjetimo kako će u tom intervjuu pripadnici naše manjine ponajprije zapaziti riječi dr Selhanovića kako „braniti Crnu Goru ne znači napadati bilo koga“, ali bi zato njegova tvrdnja da se demokratija „ne može odbraniti bez kulture i multikulture“ zavrijedila pozornost bilo koje većine u evropskoj zajednici naroda. Dr Selhanović je nedavno (v. str. 48 u „Crnogorskom glasniku“ br. 83) bio uvažen i drag gost u našoj sredini, govoreći – u okviru projekta „Dokumentarni film u Crnogorskom domu u Zagrebu“ – o svom scenarističkom radu za film „Bajkoviti pripovjedač – Ćamil Sijarić (1913-1989)“.

MULTIKULTURALIZAM JE AMBLEM CRNE GORE

U toku je tradicionalna manifestacija Dani multikulturalizma 2013, pod nazivom „Crna Gora naša“. Raznovrstan poetsko-muzički program, u kome su učestvovali eminentni stvaraoci iz redova manjinskih naroda, bio je jasan pokazatelj opredijeljenosti manjina da kroz kulturu i umjetnički izraz pošalju poruku o njegovanju različitosti, uvažavanju nacionalnog i kulturnog identiteta i time snažno doprinesu bogatstvu jednog građanskog društva. Do kraja godine slijedi niz kulturnih, umjetničkih sadržaja, projekata i aktivnosti u zemlji, regionu i šire. To je bio povod za razgovor sa dr Dervišem Selhanovićem, direktorom Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore.

Dr Derviš Selhanović u Crnogorskom domu
*(u sredini prvog reda, na projekciji filma
o Ćamilu Sijariću; Zagreb, 10.10.2013.g.)*

Šta podrazumijeva savremena Crna Gora i kakva je uloga kulture i multikulture?

– Savremena Crna Gora podrazumijeva aktivnu poziciju u pregovaračkim evroatlantskim procesima, kao i njihovu finalizaciju u NATO-u, uvažena kao susjed i partner u međunarodnoj zajednici, temeljeći svoj profil na različitosti od etničke, konfesionalne do multikulturalne.

Pomirimo se konačno, i mi koji živimo s početka 21. vijeka, da dominiraju kompjuteri, menadžeri, tržišna i brza pamet, znanje i vještine, a ne stalno sjećanje na istorijska groblja. Prestanimo zbog grobova da uznemiravamo jedni druge, da proizvodimo mržnju i kaos. Izgradimo konačno spomenik na sred Crne Gore i napišimo otprilike ovako:

„Ovdje počivaju sjeni onih koji su u istoriji ove zemlje ginuli za svoje ideje. Mi njihove ideje poštujemo. Mir božiji vjernicima, ateistima, partizanima, informbirovcima ...“ Prije izgradnje tog spomenika prestanimo da preko mrtvih politički komuniciramo sa živima. Nesrećna je zemlja u kojoj se isključivo podsjećanjem na mrtve stalno usmjeravaju živi. Naši susreti, razgovori, polemike, neslaganja, u tom slučaju, imaće prirodnu vezu i dostojanstveni način mišljenja.

Ushićeni smo činjenicom da se na tako malom prostoru Crne Gore okuplja toliko mnogo egzotične ljepote, ponosne istorije i imponirajuće kulture. Braniti Crnu Goru ne znači napadati bilo koga.

Multikultura i demokratija?

– Multikultura pretpostavlja demokratiju i ona je proizvod određenih društvenih odnosa koji se mogu nazvati demokratskim, odnosno koji jesu demokratski. S druge strane, demokratija je politička kultura, kritika i negacija političke nekulture i nekulture uopšte. Totalitarizam i etnonacionalizam su glavne opasnosti demokratije i multikulture. Nužna je odbrana multikulture i ona se ne može odbraniti bez demokratije. Takođe, nužna je odbrana demokratije koja se ne može odbraniti bez kulture i multikulture. Za multikulturu to je još nužnije, bez demokratije, bez određenog nivoa razvoja demokratije ona bi bila ili nemoguća ili bi bila nerazvijena i siromašna.

U čemu se ogleda sveobuhvatnost multikulturalizma?

– Multikultura je odnos dodira i prožimanja kultura, odnos dijaloga, koji podrazumijeva uvažavanje i priznavanje subjekta dijaloga ma koliko dijalog bio oštar i beskompromisan, to jest odnos koji uklanja hijerarhiju i uvodi priznanje identiteta kultura, svake kulture i svakog subjekta kulture.

Multikultura predstavlja otvorenost kultura međusobno i multikultura prema drugim kulturama i multikulturama, i to kako onima u neposrednom dodiru – dijalogu, tako i onima udaljenim; kako prošlim tako i sadašnjim; kako „svojim“ tako i „tuđim“. Otvorenost multikulture pokazuje i izražava njenu pravu suštinu – snagu, autentičnost, originalnost, kreativnost i društvenu uslovljenost i ograničenost, koja je time determinisana. Zato se otvorenošću, makar ona time dolazi i u sukobe, multikultura bogati i razvija. Iz odnosa sukoba ona uzima ono što je *per definitionem* kultura, ono zbiljski umjetničko, estetsko, naučno, kreativno; ono što se održalo u vremenu. Multikultura time potvrđuje identitet kultura i njihov i svoj kontinuitet. Multikultura nije puki mehanički zbir pojedinačnih kultura ili nametnuta pojedinačna kultura drugim kulturama, ona je opšti izraz prožimanja i sinteza kultura i time nova supstanca, ali u kojoj pojedinačna kultura ne gubi ništa od svoje autentičnosti, svoje individualnosti i svoje univerzalnosti. Naravno, ako se kultura i multikultura politizuju, ideologizuju, ekonomizuju i tehnicizuju, onda one gube kulturne sadržaje, postaju ono što nijesu, i tada igraju ne svoju (kulturnu) nego tuđu (političku, ideologijsku) ulogu, što nije nepoznato u istoriji, naročito novijoj. Zato i jeste pravo pitanje – šta se događa s kulturom i multikulturom u našem vremenu? Zašto ostaje izvan središta društvenog života ili zašto prestaje biti središte ljudske egzistencije i postaje služavka politike i ideologije.

Kakva je uloga multikulture i značaj Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina u Crnoj Gori?

– Religijska i etnička prožimanja u Crnoj Gori formirala su njen specifičan, otvoren duh i ostavila prepoznatljiv pečat na multikulturalnom nasljeđu. To je svijest o vrijednosti, bogatstvu različitosti, o uvažavanju drugačijih etnikuma kulture, običaja i tradicija.

Ova multikulturalnost uticala je da se kod ljudi sa ovih prostora stvori jaka sklonost ka suživotu, harmoniji, izgrađivanju civilizovanih građanskih standarda, koji čine ne samo njegovu jedinstvenu autentičnu vrijednost, nego i temeljnu građansku multikulturalnu paradigmu, koja predstavlja osnovu savremenog građanskog konsenzusa kojem teže svi razumni žitelji Crne Gore.

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina – CEKUM je institucija koja je nastala prije nekoliko godina na inicijativu Vlade Crne Gore kao izraz demokratizacije i sazrijevanja Crne Gore ka otvorenom, građanskom i multikulturalnom društvu. A multikulturalizam je bio i ostao temeljna vrijednost Crne Gore.

CEKUM od samog osnivanja ima za cilj afirmaciju, podsticanje, čuvanje i razvoj kulture manjinskih naroda u Crnoj Gori. Dugoročno, ova institucija postaje sinteza svih kultura manjina,

---

kako onih vezanih za tradiciju, tako i onih savremenih kulturnih vrijednosti. Ali, prvenstveno uzdizanje iz jedne narodne na nivo autorske umjetnosti, prirodno podrazumijeva znatno solidniju materijalnu osnovu.

Kako vidite afirmaciju Crne Gore preko njenih kulturnih vrijednosti i sadržaja?

– Borba za afirmaciju Crne Gore i njenih autentičnih kulturnih vrijednosti niti je značila niti znači nacionalizam. Njen građanin je njen patriota i to nije upereno ni protiv koga. Crnogorci nijesu imali nikada želju da žive sami. Ima ljudi koji su sebi pripisali isključivo pravo da paze i čuvaju crnogorsku naciju od uništenja i raspada, i onih drugih koji neprekidno sklapaju unije. I jedni i drugi zaboravili su da postoje i oni treći koji o tome misle sasvim obično, građanski. Dakle, Crnu Goru ni bjelašku, ni zelenašku, ni nacionalističku, ni komunističku, već građansku, ekološku, otvorenu, evropsku i demokratsku. Suviše je krvav malter od koga je sazidana ova naša krasna Crna Gora koja nam je ostavljena u amanet. Njen državni subjektivitet obnovili smo 21. maja 2006. olovkom – bez kapi krvi. Takvu treba da je ostavimo i svojim potomcima. Nije ovo pitanje optimizma ili pesimizma, nego je to životna zbilja: biti ili ne biti. Neću da vjerujem da ne možemo zajedno i da se ne možemo dogovoriti. Dakle, hoćemo prosperitetnu, reformisanu i perspektivnu državu. Crna Gora, kao zemlja jedva vidljiva na geografskoj karti, zadivila je svijet svojom otpornošću i junaštvom.

Ona može ostati stabilna i dostići mogući željeni nivo sveukupne razvijenosti samo ukoliko i ubuduće multikulturalnost bude istinski amblem Crne Gore.

Most ekonomskih integracija u regionu

– Crna Gora kao most ekonomskih integracija u ovom dijelu Jugoistočne Evrope već postaje fakticitet, a realni interesi i drugih zemalja u ovom regionu na to upućuju. Imperijalne teorije, ma ko ih lansirao, tvrde da tzv. mali nemaju velike šanse za prosperitet pored tzv. velikih tj. brojčano nadmoćnijih naroda. Samo njegovanjem svoje kulture, oni mogu sačuvati svoju nezavisnost i samostalnost. U raznim periodima svoje istorije, Crna Gora je imala više krvavih zora nego mirnih svitanja. Ona je umorna od ideoloških podjela i svojatanja. Ali ni Crna Gora, što je pokazala sudbina svake Jugoslavije, ne može opstati bez punog multietničkog i multikulturalnog zajedništva.

Različitost kultura ne sprečava povezivanje

– Multikultura se u demokratiji pokazuje u svim svojim elementima, u cijelom svom bogatstvu. Sve ono posebno, različito, komplementarno, u pojedinačnim kulturama, i sve ono sintetično i zajedničko u njima otkriva se u multikulturi, to jest multikultura afirmiše, a ne degradira kulture; „različitost između kultura ne sprečava povezivanje, a povezivanje ne uništava različitost“. Atak na multikulturu istovremeno je atak na demokratiju, to jest na one sadržaje demokratije koje multikultura već ima kao svoju inherenciju – autentičnost, i one koje je razvila dinamikom svoje egzistencije. I obrnuto – atak na demokratiju jeste neposredno atak na multikulturu, njene rezultate – djela i vrijednosti. Posebno vrijednosti društvenih odnosa, koje je ona razvila i učvrstila.

Čuvanje posebnosti ne razara državni integritet, naprotiv

– Savremena iskustva pokazuju da u multikulturalnim zajednicama, kao što je naša, čuvanje posebnosti ne razara suštinsko jedinstvo, ni državni integritet. Naprotiv, Crna Gora kao stara država sa posebnom životnom filozofijom se oslobađa predrasuda i predodžbi, na puno načina snaži temelje nacionalne emancipacije – kaže dr Selhanović.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 23. novembar 2013.g.)

Prof. dr. sc. Dragutin Lalović o totalitarnoj politici

BEZOBLIČNO JEDINSTVO VERSUS PODJELA KOJA UJEDINJUJE

ANTIFAŠIZAM KAO IZVORIŠNA OSNOVA

U preambuli **Ustava Republike Hrvatske** stoji da se povijesno pravo hrvatskoga naroda na punu državnu suverenost očitovao, između ostalog, i u uspostavi temelja državne suverenosti u razdoblju drugoga svjetskoga rata, izraženoj nasuprot proglašenju Nezavisne Države Hrvatske (1941) u odlukama Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (1943).

U organizaciji Društva „Povijest izvan mitova“ nedavno je (20.11.) u dvorani Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske održan znanstveni skup „**NEOFAŠIZAM – KORIJENI, OBLICI, SADRŽAJI**“. Među brojnim izlaganjima uglednih predavača (koja će u cjelosti biti objavljena u Biblioteci „*Povijest izvan mitova*“), pozornost već svojim, čini se uvijek aktuelnim, naslovima privlače tekstovi „*Fašistoidnost u suvremenom svijetu*“ (Josip Deželjin/Tomislav Badovinac), „*Fašistička lijepa država. Totalitarna politika protiv političkoga kao prakse slobode*“ (Dragutin Lalović), „*Svjetska velika kriza i neofašističke tendencije novog barbarstva*“ (Bogomir Kovač), „*Neofašizam i tradicija antifašizma u hrvatskoj kulturi*“ (Predrag Matvejević), „*Prikazivanje i vrednovanje fašizma i antifašizma u toku NOB-a i poraća u hrvatskim udžbenicima*“ (Snježana Koren), „*Knjigocid u Hrvatskoj 90-ih godina*“ (Ante Lešaja), „*Nasljeđe fašizma i desni ekstremizam u suvremenoj Hrvatskoj*“ (Nikola Vukobratović), „*Fašistoidne i filofašističke grupacije i stranke u političkom životu Srbije*“ (Srđan Milošević).

U svom izlaganju „*Fašistička lijepa država. Totalitarna politika protiv političkoga kao prakse slobode*“ prof. dr. sc. Dragutin Lalović – skromno navodeći da se radi samo o tezama budućeg integralnog teksta čiju će objavu s nestrpljenjem (a možda i zebnjom?) iščekivati svi koji u sljedećim redovima prepoznaju svijet u kojem živimo – najprije iznosi mjerodavan sud da je „*fašizam jedinstven po tome što se opire svim postojećim političkim opcijama – levici, desnici i centru. On je bio antiliberalan, antikomunistički (kao i antisocijalistički u socijalno demokratskom smislu) i antikonzervativan, iako je bio spreman na sklapanje privremenih koalicija s drugim grupama, naročito s ultradesničarima*“. Ako potom čujemo da je „*totalitarizam povijesna bolest demokracijâ, kada su one zdvojne zbog svojstvene im utemeljujuće nedeterminiranosti, kada se prepustaju kušnji da se zaposjedne prazno mjesto vlasti, da se utvrdi izvjesnost o legitimnosti, da se uobliču društveno jedinstvo*“ i prihvatimo tvrdnju da „*totalitarizam nije povijesna epizoda nego je konstitutivna značajka suvremenosti*“ te uz to – suočeni sa sveprisutnim imperativom korporativnog probitka – kao upozorenje shvatimo riječi da je „*snaga fašizma u ideji korporativizma kao sintezi liberalizma i socijalizma, usvajajući ono što je u njima vitalno*“, onda moramo razumjeti da bi se „*fašizam mogao opisati kao oblik političkog ponašanja obilježenog opsesivnom preokupacijom o propadanju zajednice, poniženju, žrtvovanju, praćenom kompenzacijskim kultom ujedinjenja, energije i čistoće, u kojem masovna stranka posvećenih nacionalističkih militanata, djelujući u vrijeme teške ali učinkovite suradnje s tradicionalnim elitama, napušta demokratske slobode i uz iskupljujuće nasilje te bez obzira na moralna i zakonska ograničenja nastoji ostvariti ciljeve čišćenja u zemlji i ekspanzije u inozemstvu*“; a moramo se bez ostatka složiti i sa zaključkom prof. Lalovića da „*nasuprot totalitarizmu koji se pokazao kao prekomjerna volja za svođenjem na bezoblično jedinstvo, demokracija se očituje kao volja za ujedinjavanjem bez ukidanja podjela, kao projekt ustanovljavanja političkog prostora u kojem podjela ujedinjuje. Takva je istina demokratske politike koju nam otkriva analiza kobne i pogibeljne kvazipustolovine totalitarizama*.“

Z.D.

PRISJEĆANJE NA MIRKA KOVAČA

Na komemoraciji – koju je u povodu smrti svog istaknutog člana, vrhunskog pisca Mirka Kovača, organizovalo Hrvatsko društvo pisaca 18. novembra u Novinarskom domu u Zagrebu – govorili su Predrag Matvejević, Nadežda Čaćinović, Velimir Visković, Nikola Petković i Seid Serdarević.

Obraćajući se prisutnim poštovaocima i liku i djela istinskog intelektualca – a među njima su bili i brojni članovi Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske – književnik Velimir Visković je na početku svog izlaganja kazao: «Konstatirano je da je Mirko Kovač i srpski i hrvatski i bosanskohercegovački i crnogorski pisac. To je malo komplicirano, ali posve tačno; sam Kovač se takvoj definiciji vlastitoga književnog identiteta nije opirao.» i potom, prisjećajući se dugogodišnjeg prijateljavanja s Mirkom Kovačem, pojasnio zašto je on na neki način pripadao svakoj od tih nacionalnih tradicija, da bi bio «ipak najzad integriran u hrvatsku kulturu kao naš veliki pisac. Da je Kovač naš, hrvatski, iako je možda istodobno i srpski i crnogorski i bosanskohercegovački pisac; da ga se više ne bojimo kao stranog tkiva u nacionalno čistom biću naše kulture. Da, konačno, Mirko Kovač je veliki hrvatski pisac!»

Seid Serdarević – glavni urednik izdavačke kuće *FRAKTURA* koja je hrvatski izdavač sabranih djela Mirka Kovača – najavio je da će na ovogodišnjem Sajmu knjiga u Puli biti (14.12.) predstavljen nedovršeni autobiografski roman Mirka Kovača „*Vrijeme koje se udaljava*“.

A za taj roman je književnik Filip David u Puli kazao: «Poslednji veliki pisac, velike potonule, nestale Jugoslavije, daruje nam, evo, svoje poslednje napisane stranice, svoj književni testament. Otvara prozor u prošlost na svoj jedinstven, očaravajući način ... Zahvaljujući Mirku Kovaču vreme koje se udaljava postalo je vreme koje nije izgubljeno u maglama i tami prošlosti, postalo je vreme koje nam je blisko, vreme koje se vraća. Mirko Kovač, pisac sa harizmom, pisac velikog dara, izvornog talenta, nastavlja da živi u svojoj literaturi, zajedno sa svojim čudesnim i fascinantnim likovima, na zadovoljstvo brojnih prijatelja i čitalaca.»

I na Sajmu knjiga u Puli bili su prisutni i predstavnici Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, koja će u prvoj polovini 2014. godine organizovati *Hommage Mirku Kovaču* uz učešće tri poznata pisca iz Hrvatske, Srbije i Crne Gore.

Izdanja NZCH na Sajmu knjiga u Puli

Dimitrije Popović: *SMRT DANILA KIŠA*

Dragan Radulović: *PEJZAŽ DO PAKLA* ili *PROPAST KUĆE MARINKOVIĆA*

Radoslav Rotković: *TEATAR BEZ KUĆE*

Grupa autora: *NJEGOŠ I HRVATI*

Dimitrije Popović: *LUČA NJEGOŠEVE NOĆI*

Miraš Martinović: *ANTIČKI GRADOVI – SNOVI I SUDBINE*

Danilo Ivezić: *Kronika NZCH 1991 – 2011.*

Marko Špadijer: *VLADIMIR POPOVIĆ ŠPANAC*

Jadranka Đurović-Vidović: *SJEĆANJA NA MOJE I DIŠPET*

Dimitrije Popović: *PROCES KAFKINOVA PREOBRAŽAJA*

Vjeran Katunarić: *RAJSKA ZAJEDNICA I DRUŠTVENI PAKAO - Sociološka razmatranja*

U organizaciji Crnogorskog kulturnog, prosvjetnog i sportskog društva „Morača“ održano

CRNOGORSKO VEČE U KRANJU

Crnogorsko veče u Kranju u organizaciji Crnogorskog KPS društva „Morača“ iz Kranja prerasta u tradicionalnu manifestaciju kojoj prisustvuju brojni uzvanici i gosti, predstavnici institucija iz Slovenije, Crne Gore, kao i članovi crnogorskih udruženja iz Slovenije i Hrvatske.

I ove godine, 7.12. u dvorani Doma Kokrica kod Kranja, družili su se Crnogorke, Crnogorci i prijatelji Crne Gore do kasnih ponoćnih sati.

Manifestaciji su prisustvovali ambasador Crne Gore u Republici Sloveniji Nj.E. Igor Milić, član EU Parlamenta iz Slovenije Jelko Kacin, počasni konzul Crne Gore u Republici Sloveniji Vojislav Kovač, predsjednici i predstavnici crnogorskih društava iz Slovenije i Hrvatske kao i predstavnici ostalih nacionalnih manjina iz Kranja.

U ime domaćina prisutnima se obratio predsjednik Crnogorskog KPS društva „Morača“ Čedo Đukanović koji je između ostalog rekao da ovi susreti predstavljaju primjer saradnje Crnogorskog društva „Morača“ i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i njenih članica u programskom smislu, ne samo za ovo područje već i šire. „Na ovakvim susretima se predstavljamo sa svojim stvaralaštvom i pokazujemo kako i na koji način štitimo nacionalni identitet, ne pričom već djelom“ – naglasio je Đukanović.

Prigodne riječi učesnicima uputili su Jelko Kacin i Ivan Milić.

U kulturnom dijelu programa nastupili su: pjevačka grupa Crnogorskog KPS društva „Morača“ Kranj, folklorna grupa Zavičajnog društva Plava i Gusinja „Izvor“ Kranj i Zbor „Montenegro“ Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb.

Danilo Ivezić

Lijepo je kad gosti o vama lijepo pišu, a još je ljepše kad gošća iz Umaga lijepo piše i o Kotoru, gradu-gostu na ovogodišnjim Lučindanskim susretima i o organizatorima tog – kako je gospođa Elizabeta Zubak-Jurković rekla u svom pismu koje sa zahvalnošću objavljujemo – „neprocjenjivog druženja koje se pamti“. Prilika je to i da objavimo samo dio dojmljivih riječi kojima je poletna moderatorica gospođa Dolores Fabijan predstavila grad-gost, „grad sa Jadrana, grad iz jednog od 25 najljepših zaliva svijeta“.

SUSRETI ZA PAMĆENJE

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Bujština“ Umag sudjelovalo je na Lučindanskom druženju Crnogoraca u okviru Lučindanskih susreta 2013. godine koje su, pod pokroviteljstvom Gradonačelnika Grada Zagreba, organizirali Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb.

Kino dvorana Studentskog centra u Zagrebu bila je 27. listopada prepuna gostiju, uzvanika i sudionika ove fešte za pamćenje. Ove godine grad gost bio je Kotor, što znači da su nam se predstavili svojom pjesmom, plesom, govorom, ljepotom nošnja, a ništa manje i promidžbenim materijalima od kojih su nazočne oduševili filmovi koji su pričali o gradu Kotoru, njegovoj povijesti i sadašnjosti ... turističko promidžbeni film koprodukcija TO Kotor, Luka Kotor ... film „Kotor za sva vremena“. Izuzetno zanimanje izazvao je film o Pomorskom muzeju Crne Gore smještenom u palači izgrađenoj prije nekoliko stoljeća. Pokazali su nam kako se povijest i sadašnjost tako prirodno sljubljuju u ovom gradu koji istom mjerom čuva priče o čojstvu i junaštvu kao što hrli u budućnost na temeljima onoga što sadašnjost pruža ovom bajkovitom kraju, a pruža puno ... Kotor je smješten u morskoj uvali/zaljevu koji je proglašen za jedan od 25 najljepših uvala/zaljeva u svijetu ... Program je bio isprepleten kratkim pozdravnim govorima organizatora, domaćina, pokrovitelja – Gradonačelnika Grada Zagreba ... pismima isprike radi nedolaska i potpore skupu Predsjednika Republike Hrvatske kao i Ureda Predsjednika Vlade Republike Hrvatske te nastupima izvođača koji su još jednom pokazali kako lijepa riječ i pjesma, te izvorni folklor čine srca punim i duše zadovoljnima. Prekidani su brojnim aplauzima, a uživali smo u nastupima: folklornog ansambla „Nikola Đurović“ iz Kotora (pjesme iz Boke, igre iz Boke, igre iz Crne Gore), klape „Moderato cantabile“ iz Kotora (pjesme iz Crne Gore), zbora „Montenegro“ Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb (pjesme dobrodošlice).

Druženje je nastavljeno nakon programa na domjenku na kojemu je bilo i priče i smijeha i pjesme.

...

Članovi Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Bujština“ Umag odličnog raspoloženja su put prema Umagu, Bujama i Novigradu učinili nastavkom ovoga neprocjenjivog druženja koje se pamti. Hvala organizatorima i pokroviteljima, čestitke Kotoru!

„... k'o je rek'o taj se vara ... Crna Gora da je mala“ – idu riječi dobro nam poznate pjesme ... opet smo se po tko zna koji put uvjerali kako veličina neke zemlje ne govori o toplini koju ta zemlja i njeni državljani pružaju .. ovdje je očit nesrazmjer ... mala zemlja, a ljudskosti i dobrodošlice i gostoprimstva i toplote koja se ne može ne osjetiti ... izbijalo je to sve iz svakog trenutka provedenog sa ovim dragim ljudima. Velika je Crna Gora, silno je velika!!! SVAKA VAM ČAST CRNOGORCI !!!

Elizabeta Zubak-Jurković

GRAD GOST – GRAD HARMONIJE

Tradicionalni susreti u Zagrebu, povodom Lučindana, ove godine su bili u znaku najljepšeg grada Crne Gore, grada koji je vjekovima, morem pričao o sebi, ljudima, važnim trenucima koji su ispisivali njegovu istoriju. Mi smo vam riječju, pjesmom i plesom bar na tren prenijeli dio te naše priče, upoznali vas ili bar podsjetili na gradske pločnike, prozore, portune, rivu i zidine Kotora.

Više od polovine ukupnog spomeničkog fonda Crne Gore čuva se u Kotoru, gradu pod zaštitom UNESCO-a. Grad koji je imao jednu od najstarijih apoteka u Evropi, Gramatikalnu školu u 13. vijeku, biskupa od 4. vijeka, Bratovštinu mornara na daleko poznatu kao najstariju na svijetu, grad duge i slavne pomorske, kulturne, zanatske prošlosti, već 12 vjekova pod zaštitom je Svetog Tripuna.

Kotor je poznat i kao grad harmonije, sklada dviju konfesija, katolici i pravoslavci vjekovima su pod istim krovom, istim zidinama čuvani i u iste crkve odlazili ... Lučindan u Zagrebu i eto prisjećanja da su upravo u romaničkoj crkvi Svetog Luke postojala dva oltara puna dva vijeka.

Iz grada sa Jadrana, iz jednog od 25 najljepših zaliva svijeta, Boke Kotorske pozdravlja vas

Dolores Fabijan

SJEDNICA PREDSDJEDNIŠTVA NACIONALNE ZAJEDNICE CRNOGORACA HRVATSKE

Sedma sjednica Predsjedništva Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske održana je 16.11. ove godine u prostorijama Crnogorskog doma u Zagrebu. Sjednicu je sazvao i vodio predsjednik NZCH dr. sc. Radimir Pavićević. Nakon što je, na prijedlog predsjednika, jednoglasno usvojen dnevni red, najprije je usvojen zapisnik 6. sjednice Predsjedništva, a potom se pristupilo razmatranju ostalih tačaka dnevnog reda.

Realizacija programa udruga i NZCH za 2013. godinu (pripreme za Godišnji izvještaj Savjetu za nacionalne manjine). Predsjednik NZCH upoznao je prisutne s dopisom Savjeta za nacionalne manjine (od 31.10.) o smanjivanju iznosa sredstava temeljem rebalansa Državnog proračuna (od početka godine odobrena sredstva biće umanjena za 3%) uz napomenu da mjere štednje prvenstveno treba provesti na režijskim troškovima (reprezentacije, službena putovanja, telefoni ...).

Dopisom Savjeta za nacionalne manjine takođe je naznačeno da nema prijenosa neutrošenih sredstava u iduću godinu i takva sredstva moraju biti vraćena u Državni proračun.

Tajnica NZCH Milanka Bulatović upozorila je prisutne članove Predsjedništva i predsjednike udruga na neophodnost kompletiranja dokumentacije svim potrebnim priložima koji treba da budu dostavljeni Savjetu za nacionalne manjine u izvještaju o realizaciji programa i utrošku za njih doznačenih sredstava u 2013. godini. Nepotpuni i nepravovremeni izvještaju mogu dovesti do uskraćivanja finansijskih sredstava za dotičnu udruhu u trajanju od 3 godine. Dostava izvještaja s pratećom dokumentacijom ujedno je i uvjet za nastavak sufinanciranja programa u narednom periodu. Kontrolu poslane dokumentacije će obavljati posebna komisija koju će imenovati Savjet za nacionalne manjine i koju ne čine članovi Savjeta.

U izvještajima o realizaciji programa koji se sufinanciraju sredstvima Državnog proračuna Predsjedništvo NZCH utvrđuje:

a) U NZCH i u većini udruga članica NZCH realizacija programa se ostvaruje planiranom dinamikom i s krajem kalendarske godine će biti u cijelosti i ostvareni. Sredstva se troše sukladno Kriterijima i Metodologiji namjenski u okviru programskih odrednica.

b) Predsjedništvo je konstatovalo da postoje određena kašnjenja u realizaciji programa, iz objektivnih razloga, u Društvu Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječkobaranjske županije, Osijek. Dogovoreno je da uz pomoć udruga iz Zagreba i Rijeke programi kulturnog amaterizma i manifestacija u cijelosti budu realizirani (organizacijom potrebnog broja izložbi i prikazivanjem Dokumentarnog filma „Noć skuplja dva vijeka - Njegoš jedna biografija“). Predsjednici navedenih

udruženja s tajnicom NZCH trebaju uskladiti datume i mjesta održavanja ovih događanja kako bi na vrijeme bili dostavljeni materijali (slike i DVD) za realizaciju istih (rok je 20.11.).

c) Prisutni članovi Predsjedništva su ponovili Zaključak koji se odnosi na Društvo iz Karlovca u smislu potrebnih radnji koje trebaju napraviti kako bi se u programskom smislu mogli reaktivirati. Problemi su i dalje isti, odluku o svojoj budućnosti moraju donijeti sami i razriješiti dilemu: Da li će djelovati kao samostalna udruga ili se priključiti Društvu „Montenegro“ iz Zagreba kao podružnica.

d) Program *Dani crnogorske kulture* i dalje ostaje u okviru suradnje s matičnom državom (prijedlozi pojedinaca ili grupa koje učestvuju u programima: slikari, književnici, muzičari i sl.) i realizacija u najmanje tri sredine (grada) u kojima djeluju naša udruženja u Republici Hrvatskoj.

e) Predsjednik Savjeta za izdavaštvo, prof. Dragutin Lalović, informirao je prisutne da je program Izdavaštva dijelom realiziran: od četiri naslova dva su objavljena, jedna je knjiga u tisku, a četvrti naslov B. Kovača je za sada upitan. Ujedno je prisutne upoznao s dinamikom predstavljanja knjige V. Vujovića „Klos“ (Zagreb, Rijeka, Pula, Split), kao i obvezom predstavljanja knjiga iz ovogodišnje izdavačke aktivnosti.

Predsjednik NZCH je upoznao prisutne o izvršenoj kontroli realizacije programa i uvidom u dokumentaciju o trošenju sredstava iz Državnog proračuna od strane Komisije Savjeta za nacionalne manjine u Zajednici Crnogoraca Pula. Komisija je konstatala da se sredstva troše sukladno Kriterijima i Metodologiji koju je odredio Savjet i izrekla pohvalu Zajednici Crnogoraca Pule.

Prijedlozi programa udruga i NZCH za 2014. godinu. Tajnica NZCH je prisutne upozнала s Javnim pozivom Savjeta za nacionalne manjine za prijavu programa nevladinih udruga i ustanova nacionalnih manjina za ostvarivanje programa kulturne autonomije koji će biti sufinancirani sredstvima iz Državnog proračuna za 2014. godinu (objavljen na službenim stranicama Savjeta, uz prateće obrasce). Rok za predaju je 6.12.2013. Napomenuto je da odluku o raspodjeli sredstava donosi Povjerenstvo za raspodjelu sredstava koje imenuje Savjet za nacionalne manjine, a na temelju Kriterija i Metodologije. Posebno je upozoreno na tzv. održivost programa.

Kako je u ranijim periodima bilo problema u prijavi programa (od naziva programa do prijave na krivim obrascima), prisutni članovi Predsjedništva i predsjednici udruga su na konkretnim primjerima od strane tajnice NZCH upoznati s načinom ispunjavanja obrazaca i dostavljanja *prateće dokumentacije*. Prisutni su upozoreni na *priloge* koje treba dostaviti uz Opći obrazac (naziv udruge, broj iz registra udruga i neprofitnih organizacija, podatak o broju deklariranih članova udruge ...) najkasnije do 3.12. u sjedište NZCH kako bi objedinjena dokumentacija bila na vrijeme predana Savjetu za nacionalne manjine (krajnji rok 6.12.).

PREDSTAVLJANJE CRNOGORACA U MEDIJIMA

U prilogu o Lučindanskim susretima za emisiju **PRIZMA**, koja je prikazana 2.11. na **HTV**, učestvovali su Radimir Pavićević, Dušan Mišković i Danilo Ivezić.

Uz Obrasce za svaki prijavljeni program nužno je napraviti i financijski plan (s troškovnikom) i ukupan Financijski plan udruge za 2014. godinu.

Sa razine NZCH za 2014. godinu će biti predloženo da se: a) u okviru *Dana crnogorske kulture* održe *dvije izložbe* akademskih slikara u saradnji s CEKUM-om (Muharema Muratovića u prvom dijelu godine), odnosno sa ULUCG (Igora Rakčevića i Rajka Todorovića - Todora u drugom dijelu godine), *koncert* u saradnji s CEKUM-om (Dina Kukalj) i *Dani crnogorskog filma* („Zle pare“, „Četiri kilometra na sat“ i „Campo Mamula“); b) u okviru *Informiranja* da se objavi šest brojeva „Crnogorskog glasnika“ i br. 6 „Ljetopisa crnogorskog“ i da se c) u *Izdavaštvu* objave dva naslova u okviru biblioteke „Luča“ (autora Petara Popovića i Ilije Vujačića).

SJEDNICA VIJEĆA CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA

Četrnaesta sjednica Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba održana je 29.11. u Crnogorskom domu u Zagrebu. U odsutnosti predsjednika Vijeća prof. emer. dr. sc. Veselina Simovića (zbog bolesti), sjednicu je vodio zamjenik predsjednika Vijeća Dušan Mišković koji je na početku sjednice naglasio da ova sjednica ima dva dijela: radni i svečani u kojem će biti obilježena deseta godišnjica formiranja i djelovanja Vijeća, što je bilo razlogom da toj sjednici prisustvuju i članovi iz ranijih saziva: Ilija Miloško i Jovan Nikolić.

Izvještaj o aktivnostima Vijeća u proteklom periodu. Zamjenik predsjednika je najprije podnio izvještaj o realizaciji zaključaka 13. sjednice Vijeća (kada su donijete odluke o izmjeni Financijskog plana Vijeća za 2013. godinu i o izmjeni iznosa sredstava po pojedinim stavkama Programa Vijeća za 2013. godinu).

Potom je kazao kako su u razgovoru na televizijskoj kući Z1, u emisiji „*Nacionalne manjine ponedjeljkom*“ (30.9.) učestvovali Dušan Mišković i Milanka Bulatović, a onda naveo aktivnosti u kojima su učestvovali članovi Vijeća u periodu između dvije sjednice.

U Crnogorskom domu je 20.9. snimljen dio emisije „*Manjinski mozaik*“ o članici Društva „Montenegro“ Nataši Rašović, uz učešće zbornice „Montenegro“ i članova Vijeća Dušana Miškovića, Milanke Bulatović i Danila Ivezića.

U Galeriji Zvonimir otvorena je 24.9. izložba slika Abaza Dizdarevića, kojom tradicionalno započinju *Dani crnogorske kulture* u Hrvatskoj (u drugom dijelu godine). Brojni uzvanici i gosti među kojima i saborski zastupnik Peđa Grbin bili su prisutni na otvorenju.

U okviru programske djelatnosti Vijeća, 2.10. je organizirana Tribina s temom „*Hrvatska u EU i nacionalne manjine*“. Uvodničar je bio predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Aleksandar Tolnauer. U ime domaćina prisutne je pozdravio Veselin Simović, a moderirao je Danilo Ivezić. Pozivu se odazvao veći broj članova Vijeća.

U okviru projekta *Dokumnetarni film u Crnogorskom domu* prikazan je 10.10. film „*Bajkoviti pripovjedač - Ćamil Sijarić*“, uz učešće gostiju iz Crne Gore: Derviša Selhanovića i Bogića Rakočevića. Projekciji je prisustvovao veliki broj gledatelja.

U organizaciji Društva „Montenegro“ organizirana je 17.10. izložba slika Ljiljane Koci u Crnogorskom domu. Izložba je još jedan primjer suradnje koju naša manjina ostvaruje u programskom smislu s ostalim manjinama Grada Zagreba.

U Novinarskom domu je 25.10. održana Večer Maje Perfiljeve. Organizaciju je pripomoglo Društvo „Montenegro“, a prisustvovao je veliki broj uzvanika i gostiju među kojima i predstavnici Grada Kotora. Večer je bila uvod u *Lučindanske susrete 2013.* u Zagrebu.

Tradicionalni *Lučindanski susreti 2013.* održani su 27.10. u Kino dvorani Studentskog centra u Zagrebu, na kojima je grad-gost bio Kotor. Sama činjenica da je prisustvovalo preko 800 uzvanika i gostiju govori o značenju i ugledu koji ovi susreti imaju u Hrvatskoj.

U organizaciji Društva „Montenegro“, u Crnogorskom domu je 30.10. održana Večer s Biserkom Goleš Glasnović. Razgovoru i čitanju putopisa po Crnoj Gori, kao i pjesama Biserke Glasnović, prisustvovao je veliki broj članova Vijeća.

Na poziv Saveza udruženja Crnogoraca Srbije, a u organizaciji NZCH, naša delegacija u sastavu prof. dr. sc. Dragutin Lalović, dr. sc. Radomir Pavićević, Dušan Mišković i Danilo Ivezić, boravila je u Beogradu i Novom Sadu 8. i 9.11. Na susretu se razgovaralo o načinima i mogućnostima povezivanja i međusobne suradnje.

Sjednica Komisije za financijska pitanja, s točkom dnevnog reda: Izmjene financijskog plana za 2013., održana je 13.11. Osim članova Komisije sjednici su prisustvovali predsjednik Vijeća Veselin Simović, Ljubomir Kuljača i Danilo Ivezić.

U Crnogorskom domu je 14.11. prikazan film „Njegoš jedna biografija – Noć skuplja dva vijeka“. Razgovor s režiserom Brankom Baletićem vodio je Veljko Bulajić. Projekciji su prisustvovali brojni gledaoci među kojima i režiser Marin Marušić, Branka Papić i Ana Zeković.

U Novinarskom domu je 18.11., u organizaciji HDP i HDN, održana „Večer prisjećanja na Mirka Kovača“. Večeri je prisustvovao veći broj članova našeg Vijeća.

Donošenje Odluke o izmjeni Financijskog plana Vijeća za 2013. godinu. Nakon uvodnog obrazloženja predsjednika Komisije za financijska pitanja (koja je održala sastanak 13.11.) i tajnika Vijeća o razlozima najnovije izmjene Financijskog plana Vijeća za 2013. godinu, Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba usvojilo je Izmjene Financijskog plana Vijeća za 2013. godinu. Ovu odluku Vijeće će još jednom potvrditi na sjednici 2.12. koja će biti održana telefonski, a izmjene Financijskog plana Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba za 2013. godinu objavit će se u Službenom glasniku Grada Zagreba.

Ostala pitanja. Zamjenik predsjednika je upoznao prisutne s programom Koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba na obilježavanju Dana Koordinacije (10. prosinca). Kako je svečani koncert i program planiran za 7.12., datum koji je znatno ranije dogovoren za naše učešće u Kranju na *Crnogorskoj večeri*, veći broj naših članova i članovi zbora „Montenegro“ neće moći učestvovati u programu obilježavanja Dana Koordinacije. Svi oni koji ne putuju za Kranj mogu ulaznice za svečanost podići na blagajni Male dvorane Vatroslava Lisinskog.

**DAN KOORDINACIJE VIJEĆA I
PREDSTAVNIKA NACIONALNIH
MANJINA GRADA ZAGREBA**

Dan koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba, deseti po redu, svečano je obilježen 7.12. koncertom u zdanju Vatroslava Lisinskog.

Brojne prisutne pozdravio je gradonačelnik Grada Zagreba Milan Bandić, a obratili su im se i predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske Aleksandar Tolnauer i predsjednik Koordinacije Vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba Zoltan Balaž-Piri.

Milanka Bulatović je informirala prisutne o otvaranju izložbe slika Sonje Radan (akademske slikarice rodnom iz Sarajeva koja zadnjih 20 godina živi u Londonu) 5.12. u našem Domu. Ujedno je dala i informaciju o održavanju Izborne skupštine Društva „Montenegro“ 17.12.

Obilježavanje desete godišnjice osnivanja i djelovanja Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba. Zamjenik predsjednika Vijeća Dušan Mišković je na početku naglasio da je u pripremi sjednice dogovoreno da obilježavanje 10-te godišnjice osnivanja i djelovanja Vijeća bude na ovaj način, više radno a manje svečarski. Uz posebne pozdrave članovima Vijeća iz prethodnih saziva, Dušan Mišković je pročitao prigodan osvrt na deset proteklih godina.

Riječ Dušana Miškovića:

DESET GODINA RADA VIJEĆA CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA

«Poštovani članovi Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, u sadašnjem sazivu i ranijim sazivima, pozdravljam Vas na ovoj radno-svečanoj sjednici kojom obilježavamo značajan jubilej deset godina rada i djelovanja našeg Vijeća.

Uzimajući u obzir ukupnu gospodarsku situaciju i činjenicu potrebe štednje na svim razinama odlučili smo u pripremi ove sjednice da ovu godišnjicu obilježimo radnom sjednicom bez posebnih programa i manifestacija. Kako smo 20.5. ove godine u okviru obilježavanja Dana nezavisnosti Crne Gore, Dana Vijeća i Dana Koordinacije u Muzeju Mimara priredili i održali Svečani koncert kojem je prisustvovao veliki broj uzvanika i gostiju (preko 300) među kojima i predstavnici najviših institucija Republike Hrvatske, mišljenja smo da je time onaj manifestacioni i svečarski karakter obilježavanja godišnjice napravljen i da nema potrebe ponovo u istoj godini organizirati nešto slično.

Želja nam je ovom sjednicom podsjetiti na događanja u proteklom periodu i aktivnosti u programskom smislu koje su obilježile to naše djelovanje.

A sve je započelo donošenjem Zakona o pravima nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj za koji su mnogi na početku očekivali da će doživjeti sudbinu jednog većeg broja kvalitetnih, ali nikada u praksi primijenjenih, zakona. Prevarili su se. Upravo oni na koje se odnosi ovaj zakon, 22 nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj, pokazali su izuzetnu zrelost i racionalnost u interesnoj sferi, za provedbu Ustavnog zakona.

Da podsjetim:

13.12.2002. godine Hrvatski sabor donosi „Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina“ (kojim je zamijenjen stari, često osporavani i nikada dosljedno primijenjeni „Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj“ iz 1991. godine) - kasnije dopunjen, 16. lipnja 2010., Ustavnim zakonom o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina koje je Ustavni sud RH svojom odlukom od 29. srpnja 2011. poništio u većini.

23.12.2002. godine Ustavni zakon stupa na snagu (danom objave u Narodnim novinama).

U ožujku 2003. godine konstituiran je Savjet za nacionalne manjine (kao svojevrsni „čuvar Ustavnog zakona“), iako ne u punom, Ustavnim zakonom propisanom, sastavu.

16. travnja 2003. godine Vlada RH raspisala je prve izbore za članove vijeća i predstavnike nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj.

18. svibnja 2003. godine održani su prvi izbori za članove vijeća i predstavnike nacionalnih manjina, a 15. veljače 2004. godine održani su dopunski izbori (interesantno je da su to bili jedini dopunski izbori u do sada održana tri izborna ciklusa).

O tome da smo u našoj nacionalnoj zajednici razumjeli koje su posljedice donošenja ovog zakona i njegov ogromni značaj za nas i ostale nacionalne manjine govori i podatak da je NZCH jedina udruga nacionalnih manjina koja je organizirala raspravu u postupku njegovog donošenja (Muzej Mimara 2003.), da su predstavnici naše manjine birani u Savjet za nacionalne manjine u sva tri saziva do sada (prof. dr. sc. Dragutin Lalović - dva mandata i dr. sc. Radomir Pavićević - u sadašnjem sazivu), kao i ozbiljnošću u pripremanju i provođenju izbora za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina 2003., 2007. i 2011. godine.

Naše Vijeće je bilo inicijatorom povezivanja i na gradskom (tzv. horizontalnom) i na republičkom (vertikalnom) nivou u smislu formiranja Koordinacija. Već 2004. je formirana Koordinacija nacionalnih manjina Grada Zagreba, a 2005. Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH.

Bitna pretpostavka djelovanja vijeća i predstavnika u Gradu Zagrebu osigurana je spremnošću Grada da u cijelosti ispuni svoje zakonske obveze vezane uz stvaranje materijalnih pretpostavki djelovanja vijeća i predstavnika (novčana sredstva i prostor), kao i rješavanje statusa profesionalne osobe (tajnika vijeća i predstavnika), pa i više od toga jer se Grad Zagreb prihvatio (od 2005.) financiranja i programa rada.

Preko Grada Zagreba Vijeće je osiguralo prostor (uselili početkom 2006.) u kojem se sada nalazimo i dodatna sredstva za njegovo opremanje i stavljanje u funkciju.

Ponosni smo na činjenicu da je Program rada Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba uvršten kao ogledni primjerak u Priručnik za vijeća nacionalnih manjina koji je uz financijsku pomoć EU (EU CARDS 2003.) objavljen 2007. godine.

Svoje programske aktivnosti definirali smo kroz: izdavačko - informativnu djelatnost; obilježavanje nacionalnih praznika; predavanja i tribine; znanstveno istraživanje i projekti; zajednički program koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske; ostvarivanje i zaštita prava pripadnika crnogorske nacionalne manjine u okviru kojih u ovom proteklom desetogodišnjem razdoblju bilježimo mjerljive i vidljive rezultate.

Dozvolite mi da spomenem neke od njih:

- Pokrenuli smo svoju WEB stranicu koja svojim sadržajem i aktualnošću spada u kvalitetnije Internet prezentacije. Na njoj se osim informacija o događanjima nalaze u digitalnom obliku knjige iz izdavačke djelatnosti Vijeća i NZCH, „Glasnik“, „Ljetopis“ i relevantni podaci o Vijeću i ostalim subjektima koji kreiraju ukupnu „crnogorsku scenu“ u Republici Hrvatskoj.
- Vijeće je postalo suizdavač „Crnogorskog glasnika“.
- Inicirali smo i realizirali, zajedno s ostalim subjektima iz naše nacionalne manjine, veliku humanitarnu akciju pomoći stradalima u željezničkoj nesreći na Bioču u Crnoj Gori. Tom prilikom sakupljen je i dostavljen na humanitarni račun za stradalnu djecu i njihove porodice iznos od 63.000 €.
- Vijeće je pokrenulo aktivnosti i organiziralo prijevoz crnogorskih studenata iz Zagreba za glasanje na referendumu za nezavisnost održanom u maju 2006. godine.
- Vijeće je izdavač knjige Mijata Šukovića „Novovjekovna država Crna Gora, stvaranje razvoj i iskušenja“; suizdavač je (s NZCH) knjige Vlada Vujovića „Klos“, a kao rezultat znanstvenog projekta „Socio-kulturni profil i status Crnogoraca u RH“ Vijeće je objavilo publikaciju Ivana Cifrića i Save Bogdanovića „Crnogorci u Hrvatskoj“. Financiran je projekt „200 godina rođenja Njegoša“ koji je završio postavljanjem skulpture autora Dimitrija Popovića „U slavu Njegoševe misli“ na Cetinju u maju mjesecu 2013. U toku je završna faza projekta „Hrvatski arhiv o Sekuli Drljeviću“ u okviru kojeg će biti objavljena brošura.
- Gosti Vijeća u okviru programske aktivnosti Predavanja i tribine su bili: prof. dr. sc. Radovan Radonjić; prof. dr. sc. Mira Dimitrijević Kolar; publicisti Marko Špadijer, Rajko Cerović i Esad Kočan; književnici Branko Banjević i Jevrem Brković; predstavnici institucija Dragan Kujović i Aleksandar Tolnauer.
- Vijeće tradicionalno od 2006. organizira manifestaciju kojom se obilježava referendumska odluka crnogorskog naroda od 21.5. Datum je kasnije proglašen državnim praznikom Crne Gore, Danom nezavisnosti, a Vijeće je uz Koordinaciju taj datum uzelo za svoj Dan. Dan vijeća se obilježava Svečanim koncertom uz učešće umjetnika i izvođača iz Crne Gore. U program je uključena i crnogorska Ambasada u RH. Posebno treba istaknuti da se našem pozivu uvijek odazovu predstavnici institucija u RH kao i članovi diplomatskog kora.

Ovo je samo jedan kraći osvrt, retrospektiva događanja i dešavanja u proteklih deset godina. U radu Vijeća prisutni su i problemi vezani uz subjektivne i objektivne poteškoće. Smatram da još uvijek funkcija vijeća u okviru lokalne samouprave nije u cijelosti realizirana. Najčešće smo na onom dijelu koji se tiče nacionalnog identiteta a s malim utjecajem na zbivanja i dešavanja u pitanjima života i rješavanju konkretnih problema življenja u lokalnoj jedinici koji nijesu vezani uz etničku pripadnost.

Iako je ton svečarski nužno je iznijeti i dva bitna problema u ostvarivanju prava i djelovanju pripadnika nacionalnih manjina: Prvo je pitanje tzv. dvostrukog prava glasa pripadnika nacionalnih manjina utvrđeno, kao mogućnost, Ustavom RH i jasno implicirano u Ustavnom zakonu. U Ustavnom zakonu navode se „posebne liste“ za izbor zastupnika iz redova nacionalnih manjina, čime se ostvaruje logika ustavne odredbe o pluralnom votumu. Nasuprot tome, Zakon o izboru zastupnika tu mogućnost izričito ne dopušta, jer se zahtijeva singularni votum. Dosadašnja praksa pokazuje da se time hrvatske građane, pripadnike manjina, dovodi u apsurdnu situaciju da moraju „izabrati“ između svojeg općeg prava (da glasaju kao građani) i posebnog prava (da glasaju kao pripadnici etničke zajednice). Situacija je neodrživa zbog toga što se time ili osporava opće prava glasa, čime Hrvatska prestaje čak i formalno biti demokratska zemlja, ili se osporavaju kolektivna prava manjina, čime ona prestaje biti doista demokratska i pluralistička država. I drugo, postojeći način predstavljanja pripadnika nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru je nefunkcionalan i diskriminatoran prema pojedinim nacionalnim manjinama. Kao mala manjina, u sklopu izborne baze naše zajedničke „posebne liste“ za izbor zastupnika, predložili smo drugim manjinama u našoj skupini džentlmenki sporazum o kriterijima i redosljedju izbora zastupnika tako da ne dolazi do majorizacije i da kandidati doista budu zajednički. Dogovor nije urodio plodom, ponovno je došlo do majorizacije, što je dovelo do potpunog deficita legitimnosti izabranog zastupnika iz naše skupine, kojega pripadnici crnogorske manjine ne doživljavaju kao svoga. Otuda je razumljivo opredjeljenje naših ljudi da na izborima glasaju na općim, a ne na posebnim listama.

Na kraju izražavam zadovoljstvo našim zajedničkim djelovanjem u proteklih deset godina, zajedništvom s Društvom „Montenegro“ i NZCH u programskom djelovanju i činjenici međusobnog nadopunjavanja s jasnom granicom u djelovanju koja je i određena Ustavnim zakonom o nacionalnim manjinama. Izražavam i zahvalnost svima koji su svojim doprinosom omogućili ovakav status koji naše vijeće uživa u Gradu Zagrebu i među pripadnicima ostalih nacionalnih manjina. Mislim da dijelim mišljenje svih ovdje prisutnih da veliku zaslugu ima prof. emer. dr. sc. Veselin Simović koji danas zbog zdravstvenih razloga nije s nama i ne vodi ovu sjednicu.

Pozivam Vas na prigodan koktel i zdravicu za buduće razdoblje i nove godišnjice! Živjeli!»

IZBORNA SKUPŠTINA DRUŠTVA CRNOGORACA I PRIJATELJA CRNE GORE „MONTENEGRO“ ZAGREB

Izborna skupština Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb održana je 17.12.2013. godine u Crnogorskom domu u Zagrebu. Na prijedlog predsjednika Društva Dušana Miškovića, koji je sazvaio i vodio sjednicu, Skupština je najprije jednoglasno usvojila dnevni red, a kako bi Skupština mogla raditi u skladu sa Statutom Društva, morala su biti izabrana radna tijela Skupštine: zapisničar, dva ovjerovitelja zapisnika i Verifikaciona i Izborna komisija.

Izbor radnih tijela Skupštine. Predsjednik Dušan Mišković predložio je Milanku Bulatović za zapisničarku, Nađu Derviš i Vujadina Prelevića za ovjerovitelje zapisnika, a Danila Ivezića, Božidara Jovanovića i Božidara Popovića za članove Verifikacione i Izborne komisije. Prijedlozi su jednoglasno prihvaćeni.

Verifikaciona komisija je utvrdila da Skupštini prisustvuje 70 članica i članova Društva. Stoga je, nakon pauze od 20 minuta (a na osnovu članka 33. Statuta Društva), predsjedavajući Dušan Mišković konstatovao da Skupština može početi sa radom i pravovaljano odlučivati.

Izveštaji o radu Društva „Montenegro“ Zagreb za protekli period. Delegatima je uz poziv bio dostavljen i pisani materija: Izvještaj o ostvarenim aktivnostima Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb“ za mandatno razdoblje 2011.-2013. godine, kao i Financijski izvještaj za proteklo razdoblje. Nakon rasprave prisutni članovi su jednoglasno usvojili Izvještaj o ostvarenim aktivnostima Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb za mandatno razdoblje 2011.-2013. godine i Financijski izvještaj Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb za mandatno razdoblje 2011.-2013. godine.

Pod ovom točkom dnevnog reda, Milo Banović je podnio Izvještaj Kontrolnog odbora Društva za period 1.1.2012.-30.9.2013. godine, koji su prisutni jednoglasno usvojili.

Izbor članova Predsjedništva Društva „Montenegro“ Zagreb. Dušan Mišković upoznao je prisutne sa prijedlogom liste kandidata za novo Predsjedništvo Društva koje je utvrdilo Predsjedništvo na svojoj 16. sjednici (održanoj 2.12.2013.g. i posvećenoj prvenstveno pripremi Izborne skupštine i programa rada Društva u narednom periodu). Predloženi su: Ćazim Asović, Milanka Bulatović, Branko Klikovac, Dušan Mišković, Nataša Musić, Veljko Perović, Mirjana

Savičić, Jadranka Šincek i Alija Šukurica. Obrazloženje predložene liste dao je predsjednik Društva, Dušan Mišković, uz napomenu da prisutni mogu predloženu listu dopuniti ili izmijeniti. Josip Stuparić predložio je Mira Dajovića za kandidata za Predsjedništvo Društva, što su prisutni jednoglasno usvojili. S obzirom na to da je nakon toga utvrđena lista kandidata za Predsjedništvo Društva imala 10 kandidata, (a bira se 9 članova/članica), Izborna komisija pripremila je listiće sa imenima kandidata i pristupilo se tajnom glasanju. Nakon izbornog postupka, Božidar Jovanović je ispred Izborne komisije saopštio da je od ukupno 70 glasačkih listića 1 bio nevažeći, a 69 važećih te pročitao rezultate provedenog glasanja: Ćazim Asović (41), Milanka Bulatović (60), Miro Dajović (53), Branko Klikovac (54), Dušan Mišković (59), Nataša Musić (56), Veljko Perović (56), Mirjana Savičić (52), Jadranka Šincek (57), Alija Šukurica (46). Prisutni su poslije saopštenih rezultata jednoglasno donijeli odluku da u naredne dvije godine članovi Predsjedništva Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb budu: **Milanka Bulatović, Miro Dajović, Branko Klikovac, Dušan Mišković, Nataša Musić, Veljko Perović, Mirjana Savičić, Jadranka Šincek i Alija Šukurica.**

Izbor članova Kontrolnog odbora Društva „Montenegro“ Zagreb. Prisutni su jednoglasno donijeli i odluku da u naredne dvije godine članovi Kontrolnog odbora Društva budu: **Milo Banović, Marko Bogdanović, Marica Horvat, Emilijano Nešković i Veselin Vujović.**

Program i aktivnosti Društva „Montenegro“ Zagreb do kraja 2013. godine i planske aktivnosti do 2015. godine. Dušan Mišković obavijestio je prisutne da nam do kraja godine predstoji još održavanje dvije izložbe, prigodna druženja za katolički i pravoslavni Božić te novogodišnje čestitanje.

Programi Društva za naredni period sadrže: program rada pjevačkog zbora „Montenegro“, izložbenu aktivnost u galeriji „Montenegrina“ (programi povezivanja sa lokalnom zajednicom), manifestaciju *Dokumentarni film u Crnogorskom domu*, manifestaciju *Lučindanski susreti*.

Druga grupa programa odnosi se na programe na nivou NZCH, čiji je nositelj Društvo „Montenegro“ u Zagrebu: program *Dani crnogorske kulture* (izložbe umjetnika iz Crne Gore, *Dani igranog filma*), programi izdavačke djelatnosti (predstavljanja knjiga).

Plan aktivnosti Društva „Montenegro“ sadrži i zajedničke programe sa Vijećem crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, zajedničke programe sa ostalim nacionalnim manjinama u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji, kao i programe sa crnogorskim udruženjima u Republici Hrvatskoj i regiji.

KONSTITUIRAJUĆA SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA DRUŠTVA

Poslije završetka rada Skupštine održana je konstituirajuća sjednica Predsjedništva Društva izabranoga na Skupštini Društva.

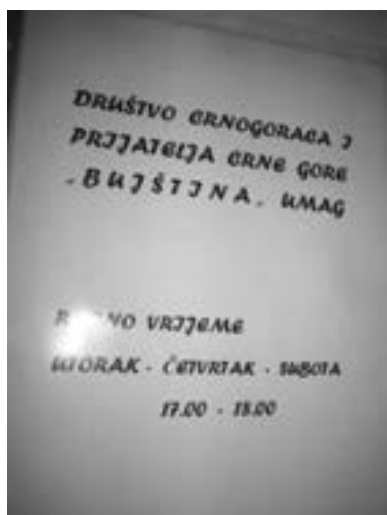
*Na sjednici su jednoglasno izabrani: **Dušan Mišković** za predsjednika Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb, **Jadranka Šincek** za dopredsjednicu Društva, a **Milanka Bulatović** za tajnicu Društva.*

Dragutin Lalović predložio je da se u narednom periodu, u okviru izdavačke djelatnosti (biblioteka *Svjedočanstva vremena*) objave knjige o istaknutim pojedincima crnogorskog porijekla koji su živjeli i djelovali u Republici Hrvatskoj u 20. stoljeću, kao i da se održe tribine o crnogorskom jeziku uz učešće predstavnika Matice crnogorske.

Dimitrije Popović napomenuo je da se 4.1.2014. godine slavi Dan Ivana Crnojevića i 520 godina nastanka Crnojevića štamparije i predložio da se napravi okrugli stol o fenomenu knjige i njenom značenju, kako Crnogorcima, tako i ljudskom biću uopće.

Nakon kraće rasprave, prisutni su jednoglasno usvojili Program i aktivnosti do kraja 2013. godine i planske aktivnosti do 2015. godine.

OTVOREN ZAJEDNIČKI SLUŽBENI PROSTOR DRUŠTVA CRNOGORACA „BUJŠTINA“ I DRUŠTVA SLOVENACA „AJDA“

Dana 28.12.2013. godine u Umagu je, u prostoru Pučkog otvorenog učilišta, otvoren prostor koji je Grad Umag dao na korištenje Društvu Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Bujština“ Umag i Slovenskom kulturnom društvu „Ajda“ Umag. Nakon svečanosti službenog dijela otvorenja koje je vodila Sanja Bosnić (članica Društva Crnogoraca i prijatelja), a kojemu su nazočili uzvanici, članovi društava, te njihovi gosti i prijatelji – uslijedio je domjenak na kojemu su nazočni uz čašicu razgovora u osjetno vedrom raspoloženju, razmjenjujući iskustva u radu društava, dogovarali slijedeće akcije i susrete. Svojom nazočnošću počastili su nas gradonačelnik Umaga Vili Bassanese, zamjenici gradonačelnika: Niko Čančarević, Mauro Jurman i Floriana Bassanese Radin, pročelnik Upravnog Odjela za opće i društvene djelatnosti Slaviša Šmalc, zamjenica istarskog župana Giuseppina Rajko, te uvaženi predstavnici Crnogoraca i Slovenaca na razini Istarske županije i Lijepe naše.

Opet je Istra pokazala, a Umag dokazao kako „multikulti“ elementi u ovom dijelu Lijepe naše na najbolji mogući način pokazuju što je to poštovanje različitosti i tolerancija drugačijega i želja za živjeti jedni s drugima i na način kulturoloških zbivanja koja će se za ova dva društva dogovarati i pripremati u prostoru koji sada i službeno na vratima ima radno vrijeme.

Svi smo dobrodošli!!! Hvala Umagu, hvala Crnogorcima, hvala Slovencima ...

Večer je bila i za užitek u slušanju vječnih Njegoševih riječi koje pročitaše članovi Društva Crnogoraca, umijeću sviranja na guslama Božidara Cakovića kao i pjesmama slovenskim koje nam nesebično ponudiše članice vokalne skupine Slovenskog društva. Sve slastice u kojima smo guštali na domjenku pripremile su članice ova dva društva, a bile su „za prste popapati“. Rado ću spomenuti nešto što me se dojmilo; naime, na policama za knjige u dijelu prostora koji koristi Društvo Slovenaca izložen je „*Gorski vijenac*“ pisan na slovenskom jeziku – jedan mali fini korak koji nam puuuuno kazuje! Želim nam svima što skoriji susret u organizaciji jednoga od ova dva društva koja sada imaju prostor za rad pod okriljem grada – prekrasan novogodišnji poklon Grada Umaga Društvu Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Bujština“ Umag i Slovenskom kulturnom društvu „Ajda“ Umag.

Elizabeta Zubak-Jurković

Nakon što je zagrebačka publika bila u prilici da vidi izložbu slika „Osvajanje svjetlosti“ akademskog slikara Abaza Dizdarevića (v. br. 83), predstavljanje mladog crnogorskog umjetnika javnosti Hrvatske nastavljeno je u Umagu (18.11.) i Splitu (17.12.).

Izložba slika „Osvajanje svjetlosti“ Abaza Dizdarevića u Umagu i Splitu

AUTENTIČNA LIKOVNA DIONICA SUVREMENOG SVIJETA

Izložba crnogorskog slikara Abaza Dizdarevića od početka tjedna gostuje u atriju novigradske Gradske knjižnice, u skopu Dana crnogorske kulture. Izložbu su otvorili pročelnica novigradskog Odjela za društvene djelatnosti Ružica Mitrović Maurović, predsjednik Zajednice Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Istarske županije Božidar Caković, predsjednik Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Bujštine Radovan Medojević te ravnateljica knjižnice Morena Moferdin. Bila je to lijepa prilika da se crnogorska zajednica predstavi sugrađanima te da kroz druženje i razmjenu ideja obogati plan svojih budućih aktivnosti na području Bujštine.

Publika do 1. prosinca u knjižnici ima prigodu pogledati svojevrsnu malu retrospektivu kojom se Dizdarević (1978.) predstavio i u zagrebačkoj Galeriji Zvonimir. Kako je u predgovoru kataloga zapisala Iva Körbler, postav otkriva složen i osebujan likovni svjetonazor autora.

– Bez sumnje danas duboko inspiriran nadrealističkom vizijom poimanja svijeta, u svojim je slikarskim počecima bio vezan uz realističke prizore, recikliranje ostavštine folklorno - kulturološkog miljea iz kojeg potječe, ali i suvremenom interpretacijom mitske slike zavičaja. Velika maštovitost prizora, uz snažan kritički, duhovni i egzistencijalni naboj koji nas emotivno pogađa sa slika ovog umjetnika, kvaliteta su koja govore u prilog Abaza Dizdarevića i njegove buduće izlagačke karijere. Jer ništa na ovim slikama nije artifičijelno izrežirano ili „namontirano“ da u promatraču izazove nemir, čuđenje ili šok. Umjesto bilo kakvog površnog efekta očučdenja slikar nam nudi autentičnu likovnu dionicu suvremenog svijeta, koja balansira na rubu propasti ili možda nekog novog buđenja nade u shvaćanje svih bolnih lekcija čovječanstva, istaknula je Körbler.

K. Flegar

(Izvor: GLAS ISTRE, 27. studenoga 2013.g.)

Sa otvaranja izložbe slika „Osvajanje svjetlosti“ Abaza Dizdarevića u Splitu

Predstavljena knjiga Petra Aleksejeviča Lavrova

PRVA CJELOVITA MONOGRAFIJA O NJEGOŠU

Predstavljanje knjige „*Petar Drugi Petrović – Njegoš, vladika crnogorski i njegova književna djelatnost*“, ruskog slaviste Petra Aleksejeviča Lavrova, priređeno je u utorak večer (5. novembra) u Narodnoj biblioteci „Radosav Ljumović“.

Knjiga, u izdanju Instituta za crnogorski jezik i književnost, ocijenjena je kao prva cjelovita književno-istorijska monografija o Njegošu i jedan od najznačajnijih događaja za crnogorsku kulturu u godini Njegoševog jubileja. O knjizi su govorili akademik i njegošolog Danilo Radojević, direktor Instituta za crnogorski jezik i književnost Adnan Čirgić i književni kritičar Aleksandar Radoman. Medijator večeri Ivana Vulić pročitala je predgovor za knjigu Krsta Pižurice, koji je bio spriječen da prisustvuje promociji.

Naučna aparatura

Adnan Čirgić je podsjetio da Lavrovljeva knjiga predstavlja začetak njegošologije kao posebne grane montenegristike i slavistike. Naglasio je da je bilo potrebno skoro 130 godina da se djelo prevede na crnogorski jezik, iako gotovo da ne postoji njegošolog koji se nije pozvao na Lavrovljev rad.

– Lavrovljeva knjiga, iako nastala prije više od jednog vijeka, nema samo kulturno-istorijski značaj. Opremljena je naučnom aparaturom, a autor je konsultovao, ne samo tada dostupnu literaturu o Njegošu, već i arhivsku građu iz Cetinja, Dubrovnika i Petrograda, koja u to doba nije bila objavljena – rekao je Čirgić.

Rovinski i Njegoš

Akademik Danilo Radojević napravio je paralelu između Lavrovljeve monografije i knjige o Njegošu, koju je napisao Pavle Rovinski. Radojević je naveo primjedbe koje je Rovinski dao o Lavrovljevoj knjizi. Jedna od njih je pretjerana pažnja Njegoševim političkim aktivnostima.

– Rovinski primjedbe sam ublažava, kada zaključuje da je Lavrov svojom knjigom učinio veliku uslugu, kako za istoriju Njegoševih političkih djelatnosti, tako i za ocjenu njegovog književnog rada. Za svoju knjigu, Rovinski izražava nadu da je pomogla rasvjetljavanju Njegoševog karaktera i vladavine, dozvoljavajući u nekim slučajevima da se složi sa mišljenjem Lavrova, a na drugim mjestima da ga popravi ili dopuni – objasnio je Radojević.

Šest izdanja

Aleksandar Radoman je govorio o biblioteci „*Njegoš*“, u okviru koje je objavljena Lavrovljeva monografija. Biblioteka za sada broji šest izdanja o Njegoševom stvaralaštvu.

– Bibliotekom je obuhvaćen širok prostor. U njoj su predstavljena ispitivanja posebnih aspekata Njegoševog pjesničkog djela ili pojedinih faza njegovog pjesničkog razvoja. Uključene su i komparativne analize, te aktuelna pitanja o recepciji i zloupotrebi Njegoševog djela – rekao je Radoman.

Riznica vrijednosti

U pročitanoj predgovoru Krsta Pižurice naznačeno je da je Lavrov pisao knjigu na osnovu arhivske građe, tako da istorijska dokumentacija sputava subjektivizam i daje pečat naučnosti tekstu.

– Književna kritika naglašava da je Lavrovljeva studija o Njegošu, kad se pojavila, predstavljala pravo remek djelo u svojoj vrsti. Iako se u nekim aspektima tekst ove knjige doživljava kao staromodan, on je značajan kao kulturni raritet i riznica naučnih vrijednosti – zapisano je u predgovoru Pižurice.

M.I.

(Izvor: *Dnevni list POBJEDA*, 6. novembar 2013.g.)

Predstavljena knjiga „Prilozi o Njegošu“ Antuna Barca

ISTORIJSKI SLOJEVI PJESNIKOVOG DJELA

Knjiga „*Prilozi o Njegošu*“, hrvatskog historičara književnosti Antuna Barca, objavljena u izdanju Instituta za crnogorski jezik i književnost (ICJK), predstavljena je u četvrtak večer (14. novembar), u Narodnoj biblioteci „Radosav Ljumović“. U knjizi su zastupljeni izabrani tekstovi, u kojima autor tumači historijski sloj Njegoševih djela, kao i stihove koji se korijenski naslanjaju na tradiciju, narodnu pjesmu ili priču.

O knjizi su govorili direktor ICJK Adnan Čirgić, nješkoolog akademik Danilo Radojević i Nela Savković-Vukčević. Medijatorica Ivana Vulić pročitala je odlomak priređivača Krsta Pižurice, koji je bio spriječen da prisustvuje predavljanju.

Vrijedan prilog

Akademik Danilo Radojević je ocijenio da je knjiga Antuna Barca vrijedan indikator da je Nješkoesevo djelo oduvijek izazivalo snažne istraživačke interese.

– Institut za crnogorski jezik i književnost ovim izdanjem potvrdio je svoju predanost da naučnom obradom čuva kontinuitet crnogorske kulturne i literarne baštine, i sabira njene odjeke u drugim sredinama – rekao je Radojević.

Nela Savković-Vukčević zapazila je da djelo Antuna Barca podsjeća na skladno povezivanje crnogorske i hrvatske kulture. Ocijenila je da autor uspješno dokazuje da takozvane „male“ književnosti imaju specifičnosti, te da se na njima ne mogu primjenjivati modeli „velikih“ književnosti.

– Kao historičara književnosti, Antuna Barca je zanimala uloga književnosti u životu naroda, koliko umjetnička literatura može da se, kako je rekao, „osjeti u šumu riječi, imena, djela, bila života naroda“. U tom duhu je i komentar povodom Nješkoesvog „*Gorskog vijenca*“, kojim Barac iznosi uvjerenje kako je Nješko nastojao da prikaže običaje svojih sunarodnika iz raznih plemena, kao i misli narodnog kolektiva o važnim pitanjima – istakla je Savković-Vukčević.

Svestrani poznavalac

Ivana Vulić je pročitala dio predgovora Krsta Pižurice, u kojem je, između ostalog naznačeno da je Barac bio svestrani poznavalac Nješkoesvog pjesništva.

– Iz komentara „*Gorskoga vijenca*“ vidi se da je Barac doživio Nješkoša, da je poznao stil i stih toga djela, te da je o svemu pisao znalački i pošteno. Kod registrovanja komentara „*Gorskog vijenca*“, Barac se ne može zaboravljati, a kod svođenja kulturnih veza Crnogoraca i Hrvata, njegovo pisanje o Nješkošu ne može se zaobilaziti – zapisao je Pižurica.

Važna misija objavljivanja rasutih rukopisa

Adnan Čirgić je predstavio koncept biblioteke „*Nješkoš*“, u okviru koje je ICJK objavio knjigu Antuna Barca. Objasnio je da je biblioteka namijenjena objavljivanju rasutih ili teško dostupnih knjiga, reprezentativnih sa stanovišta današnje nješkoologije i montenegrizike. Upozorio je da su ovakvi poduhvati važni zbog dva problema u nješkoologiji današnjice.

– Jedan je što Crna Gora nema nijednoga nješkoologa koji se bavi pitanjem Nješkoševa jezika. Drugi je što se javlja nekakav pokušaj takozvanog novog čitanja Nješkoševa jezika. On se, kao i svaki diletantizam, nažalost, lako prima kod laika, osobito kod onih dobronamjernih. Takva čitanja, suviše daleka od iole ozbiljne analize, Nješkoša dovode u kontekst utilitarnih pjesnika i u službi su obezvređivanja njegovog djela – upozorio je Čirgić.

M.I.

(Izvor: Dnevni list *POBJEDA*, 15. novembar 2013.g.)

Cetinje i Njegoš

U BILJARDI JE BILA ZATOČENA PJESNIKOVA VASIONSKA SLOBODA

Pisati o Cetinju i Petru Drugom Petroviću - Njegošu za mene, kao rođenog Cetinjanina, znači naglasiti one posebnosti u kojima se stara prijestonica i veliki pjesnik javljaju u svojim stvarnim i mitskim dimenzijama. Duga istorija grada, njegova sazdanja i stradanja, kao i pjesnikov život, djelo i rana smrt, upravo određuju takav pristup.

Simbol knjige

Kada je 1482. godine Ivan Crnojević označavao temelje svome zdanju na pustopoljini nekada zvanoj podlovcenski dolac, tada je uz kamen temeljac, simbolički kazano, bila položena i knjiga. Kultura je postala sastavni, neodvojivi dio života, odredila budućnost grada, davala smisao ljudskom postojanju uprkos nedaćama i tragičnim stradanjima. Ono što ostaje nakon razorene kuće, govorio je Martin Hajdeger, jeste ideja gradnje. Potreba za stvaranjem, uz nagon za opstanak, učinila je Cetinje posebnim, označila kontinuitet bića grada. Sljedeće, 2014, obilježava se 520 godina od prve štampane knjige na slovenskom jugu. Oktoih je ne samo vrhunski primjer grafičkog umijeća i vještine štamparstva, nego i simbol knjige uopšte. Knjige kao izuma, kao artefakta, otvorenih stranica nikad do kraja ispisane duhovne i materijalne ljudske istorije. Stoga je jedna od zvijezda u Gutenbergovoj galaksiji bila i ona što je prije pet vjekova zasjala iz štamparije Crnojevića.

Tradicija i identitet

Danas na prostoru između dvorske crkvice na Čipuru i Dvora kralja Nikole, u iskopinama nekadašnjega manastira i dvorca Crnojevića, kao melanholični svjedoci stoje renesansni stubovi sa kapitelima poput kamenih izdanaka na ruševinama vlastite prošlosti. Oni su kulturni memento, ona bitna odlika Cetinja i neophodnosti kontinuiteta na kome se zasnivaju tradicija i identitet. Ono što Cetinje čini posebnim jeste i njegovo prirodno okruženje, karakter prirode, zanimljivost pejzaža u kome je nastao i razvijao se moderan grad.

Kulturna klica zametnuta u divljini rađala je bogate plodove. Cetinjska kotlina, kao kameni obruč u kome dominira zaštitnički nadnešena planina Lovćen, objedinjava ili sudbinski povezuje tu mitsku i istorijsku posebnost grada i pjesnika. Moja prva promišljanja o Cetinju inicirana su tom kamenitom kotlinom plemenitog sivila, s uzbudljivim asocijativnim oblicima stijena. Kao da se u nji-ma okamenila mnogovjekovna drama ovoga podneblja. Cetinje je zbog svog položaja budilo ambivalentne osjećaje. Činilo mi se da sam istovremeno visoko ili na dnu. Grad okružen brdima stvarao je metaforu o ograničenosti ljudskoga bića. Ta spoznaja stvara potrebu da se te granice kamenog obruča razmaknu, da se sazna ili spozna što je „tamo“, s onu stranu. Istovremeno, taj ograničeni prostor grada usmjeravao je pogled prema nebu, inicirao misao o kosmičkoj tajni o neodvojivosti mikro-kosmosa i makrokosmosa. Poetski i misaono, ova su dva svijeta temeljni motiv Njegoševog velikog djela. Luča maloga svijeta (čovjek) i tajna velikog svijeta (kosmos) obilježeni su i pjesnikovim grobom na vrhu Lovćena. Ako se Njegošev dug vratio nebeskoj egzistenciji, onda su mu kosti morale počivati blizu neba, na obali „vozdušnog okeana“. Planina i pjesnik su poistovjećeni.

Misli na pjesnika

Osim Lovćena, misao o pjesniku inicira i Biljarda. Među lijepim i atraktivnim cetinjskim zdanjima nastalim nakon Biljarde (zdanja inostranih poslanstava) Njegoševo zdanje plijeni svojom jednostavnošću. Biljarda je svojevrsni Njegošev portret. Svojevrsni odraz njegove ličnosti i djela. Jednostavnost koja imponuje. Ovo zdanje pobuđuje misli na pjesnika i njegov provokativni asketizam. U Biljardi je intenzivno zračilo Njegoševo duhovno sazvježđe. U njoj je bila zatočena pjesnikova vasijska sloboda.

U ovom pjesnikovom zdanju izložen je bilijarski sto. U tom sam predmetu skladnih dimenzija vidio nešto više od objekta za razbibrigu i dokoličarsku zabavu. Po zelenoj tapaciranoj površini stola, voljom igrača kreću se savršeno oblikovane lopte. Zakonitosti igre pretapaju se u simboliku njegoševskih kosmogonijskih koncepata. Bilijarske kugle kao „nebeski šarovi“ (tijela) i „kosmički mirovi“ (svjetovi) kreću se „nebosklonom“ stola, sudaraju, odbijaju, propadaju i nestaju kao u dinamičnim pjesničkim slikama *Luče mikrokozma*. Pjesnik je stvoritelj, kreator vlastitih imaginarnih poetskih svjetova. Zna da „svemogućstvo svetom tajnom šapti samo duši plamena poete“. Ali, takođe zna da mu luča dopire samo do „nebeskih vrata“. Njegoš je mitska figura tragične osobnosti. Ako je „čovjek čojku tajna najviša“ onda je i nama Njegoš tajna nedokučiva.

Mistična delta

Zaokružujući svoj omaž Njegošu koncipirao sam jednu svijetleću, zračnu skulpturu na Jezerskom vrhu nazvanu „Njegoševa mistična delta“. Sa krajeva Jezerskog vrha dva laserska snopa usmjereni su u nebo. Simbolika je precizna. Luča pjesnikove misli bila je usmjerena ka nebeskom beskraju. Pjesnik je težio spoznaji tajne i njoj je bio posvećen, premda je znao da je neće otkriti. Njegoš daje zemaljski odgovor prije nebeskog odgovora koji će osvjetliti tu vječnu tajnu.

„Ovoga su u grobu ključevi“. – Njegošev grob na vrhu planine, u tišini mistične samoće

Lovćen je za Cetinjane sveta planina. Zanimljivost Njegoševog groba nije samo u činjenici da se nalazi na vrhu planine, nego i u tome što se nalazi u tišini mistične samoće. Sintagma „Pustinjak cetinjski“, koju je skovao mladi pjesnik, dosljedno je i posmrtno označena. Samoća i pustinja za Njegoša imaju duboko metaforičko značenje, a ne doslovnu socijalnu izolaciju u divljem, neplodnom ambijentu. Čovjek kreativnoga duha nikad ne osjeća samoću. Naprotiv, ona je (samoća) uslov njegove kreativnosti. Gete je govorio da se u društvu razvija karakter, a u samoći talenat. Pustinja je vrelo imaginacije. Demon plodonosnih iskušenja. Možemo li ovdje povodom Njegoša citirati Sen Džon Persa: „Samoćo, izobilje ... Samoćo, o srce čovjekovo ... Samoća i tama u samo podne čovjekovo ...“

Dimitrije Popović

(Izvor: Dnevni list *POBJEDA*, *Agora*, 4. novembar 2013.g.)

*Uz izložbu radova Dimitrija Popovića iz ciklusa „Luča Mikrokozma“
i „Noć skuplja vijeka“ u galeriji „Velimir A. Leković“ u Baru*

REFLEKSI DJETINJSTVA

Govoreći o stvaralaštvu Dimitrija Popovića, mr Milun Lutovac je kazao da je veliki broj značajnih ličnosti koje su istraživale „Luču“ i nadahnjivale se njome – od Alojza Šmausa do Isidore Sekulić, Dušana Nedeljковиća, Slobodana Tomovića.

– Fenomen igre svjetlosti i tame se, pored kritičara, filozofa i fizičara, našao u žiži interesovanja i našeg poznatog crnogorskog umjetnika Dimitrija Popovića. Zapitan kako literarnu metaforu izraziti likovnom, ili na koji način osmisliti kompoziciju koja će vizuelno „govoriti“ o onom što je zapisano u Njegoševim stihovima, Dimitrije poseže za novovjekovnim stvaralačkim sredstvima. Kao alhemičari, starih vremena, koji su uznosili tajne materije i stavljali ih rame uz rame sa tajnama „božanskog“ duha, u svojim bilješkama, dnevniku snova i vizija, tako Popović, pored crteža i akvarela pjesme „Noć skuplja vijeka“ i skica za portret „Luče“, koje su postale „otvoreno djelo“, koliko bogato sadržajem toliko i zagonetno, što se, viđeno i vođeno iskrenom emocijom, vergilijevskom sjenom, da otkriti i na ovoj velikoj izložbi u Baru, umjetnik promišlja o svijetlećoj instalaciji na Lovćenu, o „Njegoševoj mističnoj delti“, refleksu djetinjstva – istakao je Lutovac.

(Izvor: Dnevni list *POBJEDA*, 22. novembar 2013.g.)

Novi, 55. broj „Maticе“ – časopisa za društvena pitanja, nauku i kulturu Maticе crnogorske – u cjelosti je posvećen 200. godišnjici Njegoševog rođenja. U tom broju – koji se već nalazi u biblioteci NZCH, a dostupan je i na portalu www.maticacrnogorska.me – objavljena su 24 rada uglednih autora, od kojih su neki već dobro poznati čitaocima „Glasnika“: Branko Banjević, Sava Bogdanović, Nataša Margulis, Dimitrije Popović, Dragan Radulović, Đakomo Skoti, Marko Špadijer ... Iz tog broja prenosimo ogled Adnana Čirgića u uvjerenju da bi njegov odgovor na pitanje postavljeno u naslovu eseja mogao biti zanimljiv ne samo poštovaocima Njegoševog opusa, nego i svima onima koji su bar jednom nešto pročitali o zloupotrebi književnih i drugih djela čak i najvećih stvaralaca u povijesti ljudskog roda.

JE LI NJEGOŠ GENOCIDNI PJESNIK?

Teško je naći manju zemlju s više jubileja kao što je Crna Gora. Kad je u pitanju njezina književnost, onda je van konkurencije ovogodišnji jubilej – dvjestagodišnjica rođenja najznačajnijeg crnogorskog pjesnika Petra II Petrovića Njegoša. Je li Crna Gora valjano pristupila proslavi toga jubileja? – Nije. Istina, u dnevnoj štampi gotovo da nema dana kad se ne pomene kakva aktivnost vezana za Njegoša, ali nijedna od tih aktivnosti niti je dostojna najvećega našeg pjesnika niti je vrijedna pamćenja. Ako bi se koji društveni analitičar ili kulturolog potrudio da napravi presek proslava dosadašnjih jubileja koji se tiču Njegoša (poput 100-godišnjice rođenja, 100-godišnjice smrti, 100-godišnjice od objavljivanja *Gorskoga vijenca* i sl.), došao bi sigurno do poraznih rezultata koji se odnose na naše vrijeme. Pučke manifestacije, reciklaža odavno poznatih stavova, preštampavanje već objavljenih knjiga, muzički i scenski festivali pod Njegoševim imenom a bez stvarne veze s Njegošem – glavno su obilježje ovogodišnjega jubileja. Današnja Crna Gora i njene institucije očigledno nijesu dorasle proslavi svoga najvećeg pjesnika. O tome rječito govori i podatak da danas nemamo nijednoga njeošologa mlađe ili srednje generacije.

Naše je vrijeme iznjedrilo u njeošologiji i jedan nov stav – da je Njegoš genocidni pjesnik. I ne samo to, neki naši javni radnici, među kojima i oni koji su svoj renome odavno zasluženno stekli, čak i proslavu jubileja koriste da o Njegošu prozbore kao o genocidnome piscu. Ovaj se osvrt tiče upravo toga stava. Pokušaćemo, naime, odgovoriti na pitanje je li Njegoš genocidni pjesnik ili je to samo senzacionalističko skretanje pažnje na sebe onih koji te stavove zastupaju. Svjesni smo, razumije se, da ovaj osvrt neće razriješiti to pitanje. Dugo smo se nalazili i pred dilemom je li vrijedno govoriti o tome. Ali ako o tome pitanju govore i odavno ostvareni autoriteti u nauci o književnosti, ističući genocidne tendencije pisca, smatramo da se i za ovaj naš „izlet“ može naći opravdanja.

Namjera nam nije da u razrješavanju ovoga pitanja koristimo cjelokupno Njegoševo djelo, osobito ne njegova pisma jer ona nikako naruku ne bi išla onima koji ga smatraju genocidnim. Ima u tim pismima i simpatija prema pojedinim muslimanskim prvacima u Crnoj Gori i Hercegovini, ima i diplomatske servilnosti prema sultanu, ima protivljenja otpadnicima od sultanskoga poretka, ima čestitki i srdačnih pozdrava onima za koje mu se spočitava genocidnost itd. Autori teze o Njegošu kao genocidnome pjesniku glavne argumente nalaze u tekstu *Gorskoga vijenca*, pa ni mi nećemo izlaziti iz okvira toga njegova djela. Ti argumenti nalaze se uglavnom u ovih nekoliko segmenata:

1. <i>Da li ovo svetkovanje nije na kome si sabra Crnogorce da čistimo zemlju od nekrsti?</i>	3. <i>Što će đavo u kršćenu zemlju?</i>	5. <i>Udri za krst, za obraz junački, ko god paše svijetlo oružje, ko god čuje srce u prsima! Hulitelje imena Hristova, da krstimo vodom ali krvlju! Trijebimo gubu iz torine! Nek propoje pjesna od užasa, oltar pravi na kamen krvavi.</i>
2. <i>Ujedno su ovce i kurjaci, združio se Turčin s Crnogorcem, odža riče na ravno Cetinje!</i>	4. <i>Nego udri dokle mahat možeš, a ne žali ništa na svijetu! Sve je pošlo đavolijem tragom, zaudara zemlja Muhamedom.</i>	

6. *No lomite munar i džamiju,
pa badnjake srpske nalagajte
i šarajte uskrsova jaja,
časne dvoje postah da postite;
za ostalo kako vam je drago!
Ne šćeste li poslušat Batrića,
kunem vi se vjerom Obilića,
i oružjem, mojijem uzdanjem,
u krv će nam vjere zaplivati,
biće bolja koja ne potone!*

7. *Kako smrde ove poturice!*

8. *Kad blizu njih šedim u skupštinu,
ja nos držim svagda u rukama;
da ne držim, bih se izbljuvao.
Pa sam s toga na kraj i uteka,
e blizu njih ne bih osvanuo.
Evo vidiš kako smo daleko,
i opeta ona teška vonja
od nekrsti ovđe zaudara.*

I neupućeni će shvatiti da ovi stihovi ne mogu biti reklama za današnju proklamovanu multinacionalnu i multikonfesionalnu Crnu Goru. No Njegoševa Crna Gora nije bila ni multinacionalna (što svakako u to doba nije mogla biti) ni multikonfesionalna ni – što je najvažnije – mirnodopska. Nije ovo prilika da se ukazuje na društvenoistorijske prilike toga vremena. I iole upućeni znaju da je to vrijeme borbe za očuvanje slobode na maksimalno suženome držvanom prostoru, a jedini slobodni urbani centar toga vremena bilo je Cetinje. Vjerska diferencijacija imala je više simbolički nego religijski značaj – podrazumijevala je različit društveni status, različit pogled na svijet, različitu državnu pripadnost u konačnici. S jedne strane gladne su godine harale Crnom Gorom (što je pogodovalo skadarskome veziru za sticanje saveznika na crnogorskome prostoru), a s druge je Njegoš u takvim uslovima pokušavao uspostaviti valjanu svjetovnu vlast. Zar je, kad se sve to uzme u obzir, realno očekivati izraze simpatija jednih prema drugima? Pogotovo, zar ih je realno očekivati od predstavnika maloga naroda koji pokušava očuvati potonje parče slobodne zemlje?

Kad bi *Gorski vijenac* bio u cjelosti sačinjen od stihova poput onih koje smo naveli, onda bi se bez ustezanja za Njegoša moglo reći da je genocidni pjesnik. Bolje reći, moglo bi se reći da je ostavio djelo s genocidnom porukom, ali ne i da je pjesnik jer to tada ne bi bila poezija niti književnost. S druge strane, ako se tvrdi da je Njegoš genocidni pjesnik, onda se indirektno kazuje da njegovo djelo, tj. *Gorski vijenac*, nije ni poezija niti književnost jer je tendenciozna i utilitarna.

Jedno je nesporno: autor problematičnih stihova iz *Gorskoga vijenca*, maločas navedenih, svakako jeste Njegoš. Ako zbog tih stihova treba suditi Njegošu kao genocidnome piscu, što ćemo onda s Njegošem koji je u tome istome djelu spjevao jednu od najljepših apoteoza Carigradu? Navedimo te stihove u cjelosti:

*O Stambole, zemaljsko veselje,
kupo meda, goro od šćecera,
banjo slatka ljudskoga života,
đe se vile u šerbet kupaju;
o Stambole, svečeva palato,
istočniče sile i svetinje,-
Bog iz tebe samo begeniše
črez proroka sa zemljom vladati!*

*Što će mene od tebe odbiti?
Sto putah sam u mojoj mladosti
iz mindera u zoru hitao
na tvoj potok bistri i čudesni,
nad kojijem ogleduješ lice
ljepše sunca, zore i mjeseca.
U nebu sam, u moru, gledao
tvoje kule i ostre munare,*

*s kojih su se k nebu podizali
u svanuće, u divnu tišinu,
hiljadama svešteni glasovi,
glaseć nebu ime svemoguće,
zemlji ime strašnoga proroka.
Kakva vjera s ovom da se mjeri?
Kakav oltar bliže neba stoji?*

Što s onim Njegošem koji je autor navedenih stihova? Treba li ga, po prethodnoj logici, proglašiti apologetom islama ili otpadnikom hrišćanstva? Ako se opredijelimo za taj odavno prevaziđeni pristup, onda ćemo zbilja lako zapasti u ćorsokak. Je li, recimo, Njegoš u borbi kokotova knez Rogan koji navija za slabijega ili Skender-aga koji navija za jačega kokota opravdavajući to stihom „rašta ga je Bog višega dao“? I jedan i drugi su Njegoševi likovi. Ako kažemo da je Njegoš u toj situaciji knez Rogan jer tu situaciju posmatramo kao aluziju na crnogorskotursku borbu, što ćemo onda s tzv. „istragom poturica“, koja se dugo neopravdano tumačila kao tema *Gorskoga vijenca*, jer su u njoj „poturice“ nesrazmjerno malobrojnije od Crnogoraca? Očigledno je – takva tumačenja Njegoša, ili bilo kojega drugog pisca i njegova književnog djela, ne mogu dati valjane rezultate. Mogu služiti samo u izvannaučne i izvanknjiževne svrhe.

Primjer apoteoze Stambolu nije jedini primjer kojim se opovrgava tezu o Njegošu kao genocidnome ili antiislamističkom piscu. Kroz usta svojega lika, svata Turčina, Njegoš opjeva ljepotu muslimanske devojke:

*Ne plač', majko, dilber Fatimu:
udata je, nije ukopata;
ruža s struka nije pala svog,
no u bostan prenešena svoj.
Fatimu će Suljo držati
kao oči svoje u glavi.
Fatima je strukom divota,*

*oči su joj dvije zvijezde,
lice joj je jutro rumeno,
pod vijencem gori Danica;
usta su joj parom srezana,
usne su joj ružom uždene,
međ' kojima katkad sijeva
snježna grivna sitna bisera;*

*grlo joj je čista fildiša,
bijeke ruke - krila labuda.
Nad cvijećem pliva zornjača,
a voze je vesla srebrna.
Blago odru na kom počine!*

Ako ni navedeni stihovi nijesu dovoljni da se pokaže da Njegoš nije genocidni pjesnik koji je svoju mržnju projektovao na naše vrijeme, onda bi se to teško moglo odreći stihovima u kojima se islam naziva „paći vjerom“ ili stihovima u kojima se hrišćani nazivaju „kavurima“ i u kojima se opjeva hrabrost turskih junaka. O tome svjedoče recimo ovi stihovi:

*Gergeleze, krilo od sokola,
te na hata u raju poleće,
samovoljno, bez nikakva zora,
pred Proroka priđe da izadeš;
hurije te divne zarobiše
te si nama tako zakasnio.
Izlaz k nama, časa ne počasi,
na tvojega krilata halata!
Ne zaborav' sablje i miždraka
i tvojega biča paklenoga,
jer su vlasi uši podignuli,
da okupiš stoku u torinu.
Vuci su ti ljuto pogladnjeli;
nek ti sine sablja damaskija,
da ne laju pašćad na Proroka!*

ili

*Ilderime, svečev buzdovane,
malo li ti bi krstove vjere
međ' istokom i među zapadom
da istrčeš hata krilatoga,
damaskiju da krvi napojiš,
da najstrašnim postaneš šehitom,
no se diže da Fatimu ćeraš,
jedinicu svetoga Proroka?
Tu sagriješi Bogu i Proroku;
ko im skrivi, on im grdno plati!
Al' ti prosto dinovo mlijeko
kada Bosni salomi rogove,
kad sve pokla što ne posuneti;
samo fakir ostavi fukaru
da nas služi, a pred krstom tuži.*

ili

*Drž, Alija, kurvino kopile,
Kotarke se mlade razbježaše!
Sramota je sivome sokolu
ćerat dugo jato jarebicah,
pa za sebe ne ulovit mesa.
Udri, Tale, tvojom drenovačom,
pod njom puču rebra ka orasi!
Polovina glave izgubite,
ne ostavte Kosu u kavure;
takvo voće nije za kavure.*

Navedeni stihovi, izvađeni iz konteksta *Gorskoga vijenca*, neupućenome bi mogli biti podmetnuti kao dio muslimanske usmene poezije. Dakako, namjera nam nije da ustvrdimo da je Njegoš apologeta te poezije i da mu je namjera da veliča muslimanske junake. Namjera nam je bila da ukažemo da istrzavanje iz konteksta stihova *Gorskoga vijenca* ne može biti način za valjanu analizu toga Njegoševa djela i da takvo istrzavanje ne može voditi valjanim zaključcima. Do valjanih se zaključaka osobito ne može doći kad se ti stihovi istrgnu i iz konteksta djela i iz konteksta vremena kojemu pripadaju. *Gorski je vijenac* djelo koje prikazuje crnogorski život u svim njegovim segmentima – prikazuje život zaraćenih Vlaha i Turaka, njihove groteskne i krvave pobjede, užasne poraze, svadbu i sahranu, dokolicu, njihovo poimanje svijeta ograničena brdima oko njih, i njihova nesrećnog poglavara što do kraja teži da izbjegne zakulisnu (u bukvalnome značenju te riječi) istragu, kojega svi interpretatori identifikuju s autorom djela, pa čak i oni koji Njegošu spočitavaju antiislamizam. Ne može se Njegošu spočitavati genocidnost i antiislamizam zbog toga što su dva vijeka nakon njega primitivne i neobrazovane horde počinile genocid recitujući njegove stihove – izvađene iz konteksta. Te genocidne horde dale su tim stihovima nov kontekst. Ali prišivati Njegošu genocidnost zbog toga gotovo je ravno pokušaju abolicije onih koji su realno krivi za genocid. Vrijeme je da Njegoša ponovo vratimo njegošolozima. A ako oni nemaju o njemu što novo reći, onda se barem mogu potruditi da naprave izbor iz enormno bogate njegošološke literature. Diletantski pokušaji politizacije Njegoša, o kojima je ovđe bilo riječi, neće imati mjesta u takvu izboru.

Adnan Čirgić

U uvjerenju da će čitaoci „Glasnika“ sa zanimanjem pročitati jedno tumačenje zašto u „Gorskom vijencu“ (stih 2657) u svom spomenu na „vitezove našeg naroda“ iguman Stefan navodi i Zrinovića („slavnoga Hrvata Nikolu Zrinjskoga koji poginu braneći Siget od Turaka g. 1566“, Milan Rešetar), objavljujemo u dva nastavka neke dijelove iz rada Mišela Obena „Gorski vijenac et le culte des Zrinski dans la littérature croate“. Napomenimo da je Mišel Oben 1971. godine na Pariskom univerzitetu Sorbona odbranio državni doktorat o istorijskim i političkim vizijama u Njegoševom poetskom djelu.

Sa zahvalnošću ističemo da nam je kopiju teksta rada M. Obena pribavila gospođa Sonja Maksimović (urednik za romanske jezike u JP Zavod za udžbenike u Beogradu). Podaci o M. Obenu uzeti su iz publikacije o Katedri za francuski jezik i književnost u Beogradu (Filološki fakultet, Beograd, 2008).

GORSKI VIJENAC I KULT ZRINSKIH U HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI (I)

MIŠEL OBEN (Michel Aubin, 1923-1996) kao srednjoškolski profesor završava na Školi istočnih jezika (*École des langues orientales*) u Parizu studije srpskohrvatskog jezika i civilizacije, a zatim postaje lektor za francuski jezik u Zagrebu (1958 - 1962) i u Beogradu (1962 - 1971). Od 1972. do 1991. bio je profesor i šef katedre za jugoslavistiku na Univerzitetu Pariz - Sorbona, koja je osnovana njegovim dolaskom. Veliku pažnju poklanjao je ne samo jeziku i književnosti nego i istoriji i civilizaciji jugoslovenskih naroda, čiji je bio izuzetno dobar poznavalac, ali i osvjedočeni prijatelj.

Glavno djelo M. Obena je njegova doktorska disertacija *Visions historiques et politiques dans l'oeuvre poétique de P. P. Njegoš*, koju su 1972. zajednički izdali Univerzitet Pariz - Sorbona i Filološki fakultet u Beogradu.

Osim u ovoj značajnoj i nezaobilaznoj studiji, M. Oben se u još nekoliko mahova bavio Njegošem: *Legenda o badnjem večeru i evropska književnost* (Filološki pregled, I-IV, 1971), *O jednoj posledici prvog Njegoševog susreta sa Vukom* (Kovčević, X, 1972), *Povodom posvete „Gorskog vijenca“* (Cetinjski muzej, 1973), „Gorski vijenac“ et le culte des Zrinski dans la littérature croate (Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor, t. XLIII, sv. 1-2, Beograd, 1977), *Littérature orale et littérature écrite dans les premiers poèmes de Njegoš* (Revue des Études Slaves, t. LI, 1978, fasc. 1-2).

Herojska smrt Nikole Zrinskog u opsadi Sigeta (1566) podstakla je entuzijazam hrišćanskog Zapada ipak jednodušno osjetljivog na tursku opasnost. Zrinski tada prodire u panteon gdje već počivaju Skenderbeg i Janoš Hunjadi. Hrvatski ban i ugarski velikaš slavljjen je i uzdizan od strane pisaca dviju nacija združenih pod krunom Svetog Stefana. On oličava motiv hrišćanskog predziđa.

Svjedok te smrti, Ferenc Črnko priređuje kratku hroniku, ubrzo prevedenu i objavljenu na latinskom (1568) i zatim na njemačkom i italijanskom (1570). Zadarski pjesnik Brne Krnarutić 1584. izdaje *Vazetje Sigeta grada*, inspirisano Črnkovom hronikom. U narednom stoljeću dvojica praunika Nikole Zrinskog posvećuju svaki po jednu poemu heroizmu svoga pretka. Stariji, Nikola, sačinjava na mađarskom jeziku svoju *Adriai tengernek Syrenaja* (1651). Mlađi, Petar, prilagođava djelo svoga brata za hrvatski jezik, pod naslovom *Adrianskoga mora Sirena* (1660). Pjevajući o vojničkoj i književnoj slavi Petra Zrinskog, dubrovački poeta Vladislav Menčetić oživljava sjećanje i na veličinu heroja iz Sigeta u *Trublji slovinskoj* (1665). Pavao Ritter Vitezović objavljuje 1684. godine *Odiljenje sigetsko*. U drugom izdanju *Razgovora ugodnog naroda slovinskoga* (1759), Andrija Kačić-Miošić posvećuje opsadi Sigeta najduže od svojih pjevanja u narodnom stilu. Ni usmena književnost nije izostavila Nikolu Zrinskog i učinila ga je herojem pjesama dugog stiha (b u g a r š t i c e) i deseteračkih pjesama.

Nikola Zrinski se vrlo rano pojavljuje ne samo kao simbol hrišćanstva nego i kao povjesno svjedočanstvo hrvatskog junaštva, često u širokom ilirskom ili slovenskom kontekstu, kao kod Vitezovića ili Menčetića. Upravo na tom aspektu insistiraju pisci iz prve polovine XIX stoljeća, kao Ivan Mažuranić u svojoj poemi *Vjekovi Ilirije* (1839). Kasnije heroj iz Sigeta postaje velika isključivo hrvatska nacionalna figura, popularisana operom Ivana Zajca: *Nikola Šubić Zrinski* (1876). Međutim, prema kraju stoljeća, on unekoliko gubi na takvom monopolu u korist svog praunuka Petra. Njegova slavna smrt u službi strane krune ne pokreće više nacionalne snage kada hrvatsku nezavisnost treba zadobiti protiv vladara za kojeg se on žrtvovao. Petar Zrinski, koji se bio urotio protiv dominacije Beča i koji je umro pod sjekirama austrijskog dželata 1671, bolje simbolizuje težnje hrvatske nacije. Eugen Kumičić ga čini junakom svog romana *Urota Zrinjsko-Frankopanska* (1892 - 1893) i drame *Petar Zrinski* (1900).

Tako su, duže od tri stoljeća, značajna djela hrvatske književnosti uznosila sjećanje na jednog ili drugog Zrinskog, koristeći se njima kao osloncem za ideologiju epohe.

Izučavajući pominjanje Zrinskog u *Gorskom vijencu*, trebalo bi najprije da saznamo o kojem od njih je riječ. Budući da se *Gorski vijenac* pojavio 1847, znatno prije „rehabilitacije“ Petra (optuženog da je tražio savez s Turcima protiv cara u Beču i da je prihvatao moguće podaništvo sultanu), očito je da se može raditi samo o Nikoli. Isto tako trebalo bi da razumijemo kakav je simbol za Njegoša predstavljao heroj iz Sigeta, e da bi se objasnili razlozi njegovog prisustva u *Gorskom vijencu*.

Iako je Zrinski samo spomenut u *Gorskom vijencu*, on je na počasnom mjestu, u posebno svečanoj prilici i u vjerskom i patriotskom kontekstu.

Kada su poturice bile istražene na kraju krvavog sukoba, iguman Stefan uzima riječ kako bi obnovio uspomenu na „vitezove našeg naroda“ (vitezova h našega naroda, stih 2650):

Vjerne sluge pomjani, Gospodi,
vladaoce, ma tvoje robove:
nepobjednog mladoga Dušana,
Obilića, Kastriota Đura,
Zrinovića, Ivana, Milana,
Strahinića, Relju Krilatoga,
Crnoviće Iva i Uroša,

Cmiljanića, vojvodu Momčila,
Jankovića, devet Jugovića,
i Novaka – poradi halaka,
i ostale naše vitezove!
Na nebu im duše carovale
kâ im ime na zemlji caruje.

Vjerski, liturgijski karakter komemoracije je očigledan. Pravoslavni iguman počinje obraćanjem Bogu a završava željom da duše vitezova vladaju na nebesima kao što njihovo ime vlada na zemlji, što je obrazac preuzet iz hrišćanske molitve.

Prisustvo Nikole Zrinskog u pravoslavnom liturgijskom činu, među „vitezovima našeg naroda“, čini se krajnje čudnim. Nikola Zrinski nije bio crnogorskog roda, nije ni živio niti vojevao u oblastima blizu Crne Gore. U crnogorskom predanju i pjesmama on je nepoznat. Stoga je samo pod uticajem njegovog kulta, njegovanog u hrvatskoj književnosti od kraja XVI stoljeća, Njegoš izabrao da ga uvrsti u spominjanje igumana Stefana. Tako smo dakle navedeni da se zapitamo koja je književna djela što slave heroja iz Sigeta mogao poznavati Njegoš?

Isključeno je da je Njegoš mogao znati za Zrinskog iz narodnih pjesama koje mi danas imamo, budući da one tada nijesu bile još objavljene. Stoga se dakle moramo okrenuti k pisanoj književnosti ...

Michel Aubin

(nastaviće se)

Na prethodnim stranicama mogli su se pročitati neki vjerovatno manje poznati detalji iz bogatih hrvatsko – crnogorskih veza u prošlosti, a koliko su te veze i danas žive i sadržajne možemo saznati na narednim stranicama, čitajući vrlo iscrpan prilog o geološkoj ekskurziji kroz Crnu Goru koji nam je – uz obilje fotografija koje, na žalost, ne mogu biti sve objavljene – uputio dr. sc. Radovan Avanić. Najmanje čime dr. Avaniću možemo zahvaliti na obilju podataka o predjelima za koje obično mislimo da su nam dobro poznati – te na riječima da su, prisjećajući se svih detalja putovanja kroz Crnu Goru, pomislili da bi ovu ili sličnu ekskurziju trebalo ponoviti – jeste da na drugoj stranici našeg lista, uz čestitku za novogodišnje praznike, objavimo i u boji njihovu fotografiju u majskom smetu podno Lovćena!

GEOLOŠKA EKSKURZIJA KROZ CRNU GORU

Geološki zavod Crne Gore iz Podgorice je u suradnji s Hrvatskim geološkim društvom iz Zagreba od 29. svibnja do 2. lipnja 2013. organizirao geološku ekskurziju kroz Crnu Goru.

Na petodnevnoj geološkoj ekskurziji kroz Crnu Goru prevalili smo ukupno 2000 km i obišli 4 nacionalna parka (Lovćen, Skadarsko jezero, Biogradska gora i Durmitor). Sudjelovalo je ukupno 57 sudionika iz gotovo svih zagrebačkih odnosno hrvatskih geoloških institucija. Za organizaciju ekskurzije na čelu sa Slobodanom Radusinovićem bili su zaslužni Branko Žugić direktor geološkog zavoda Crne Gore, Damjan Čadenović, mr. sc. Neda Devčić, dr. sc. Marko Pajović i Martin Đaković.

U pripremi organizacije s hrvatske strane uz moju malenkost sudjelovali su Marija Bošnjak i prof. dr. sc. Jasenka Sremac. Glavni sponzori ekskurzije bili su Zavod za geologiju i Zavod za hidrogeologiju i inženjersku geologiju Hrvatskog geološkog instituta, te Hrvatsko geološko društvo.

Prvi dan ekskurzije putovali smo od Zagreba do Metkovića. Tijekom vožnje u autobusu su dr. sc. Dražen Navratil i Ladislav Fuček izlagali o načinu i problemima izrade inženjersko-geološke karte za projekt autoceste Zagreb-Vrgorac. Putovanje je uz stručne razgovore i opuštenu atmosferu završilo u Metkoviću u hotelu Naronu, gdje se nakon večere uz čašicu vina ili piva i dalje nastavilo ugodno družiti.

Drugi dan ekskurzije smo započeli razgledavanjem arheološkog muzeja Naronu uz stručno vodstvo. Riječ je o prostoru rimskog hrama, Augusteuma *in situ*, s kraja 3. stoljeća p. K. s kipovima careva i njihovih obitelji te ulomcima skulptura, novca i predmeta od stakla, metala i keramike, smještenim u vitrinama. Poslije obilaska muzeja krenuli smo za Crnu Goru preko Stolca i Trebinja. Do mjesta Vilusi smo prešli dva granična prijelaza (Hvatska-BiH i BiH-Crna Gora) te izgubili gotovo 2 sata na graničnim provjerama. Zbog toga smo znatno kasnili na sastanak s crnogorskim geolozima, koji su nas u Risnu čekali ko ozebli sunce. Sva sreća što je uz autobus postojalo i kombi vozilo koje je s dijelom sudionika došlo ranije na sastanak pa su naši crnogorski kolege bili obaviješteni da autobus nije zalutao u bespućima krša.

Nakon susreta s kolegama iz Crne Gore Slobodan Radusinović i mr. sc. Neda Devčić objasnili su hidrogeološke karakteristike zone Visokog krša, dijela sliva Bokokotorskog zaljeva. U zaleđu zaljeva atmosferske padaline prodiru u unutrašnjost karbonatnih stijena, te istječu preko vrela u nivou mora ili putem brojnih podmorskih izvora (vrulja), tako da potpuno izostaje površinsko otjecanje. Ovisnost o atmosferskim prilikama najbolje se očituje na vrelu Orahovačke ljute gdje se ljeti nakon intenzivne jednodnevne kiše u zaleđu, poveća izdašnost ovog izvora od 100 l/s na 15 m³/s.

*Njegošev mauzolej na Lovćenu
(Foto: Morana HERNITZ KUČENJAK)*

gorska vlast. Nakon I svjetskog rata Kotor je ušao u sustav Kraljevine SHS, u II svjetskom ratu priključen je Italiji, a nakon njene kapitulacije (1944.) bio je u sastavu Jugoslavije kao dio Crne Gore. Do početka 20 stoljeća Hrvati su u Kotoru činili većinu, no kasnije njihov broj znatno opada, tako da današnju većinu čine Crnogorci i Srbi.

Na putu od Kotora prema Budvi dr. sc. Marko Pajović je opisao pojedinosti o tektonsko - geološkoj građi Crne Gore. Izdvojio je 3 tektonske jedinice koje smo putem mogli vidjeti (Paraautohton, Budva-Cukali zona i jedinica Visokog krša), te Durmitorsku jedinicu na sjeveru zemlje. One su međusobno odvojene reversnim dislokacijama s jasnim navlačnim kontaktima. Jedinica Paraautohtona (Jadransko-Jonska zona) zauzima primorski dio od Boke Kotorske do Ulcinja, a sastoji se od formacija karbonatne gornje krede i fliških formacija eocena. Budva-Cukali (Budva) zona obuhvaća JZ padine Orjena, Lovćena i Rumije s miješanim karbonatno-silicijsko-laporovitim i vulkanogenim sedimentima male debljine sa sistemom reversno prekinutih i prevrnutih izoklinalnih bora. Jedinica Visokog krša se proteže od Orijena Lovćena i Rumije na JZ do Volujaka, Durmitora, Sinjavine i Komova na SI Crne Gore. Ona predstavlja dinarsku karbonatnu platformu s plitkovodnom sedimentacijom od srednjeg trijasa do gornjeg eocena (potonuće platforme), s karakteristikama cikličke sedimentacije uz kraće ili duže emerzije (boksit), te epizodnim pojavama plićih pelagičkih naslaga u gornjoj kredi. Durmitorsku tektonsku jedinicu na SI dijelu Crne Gore čine posebni tektonski blokovi, koji su međusobno razdvojeni fliškim sedimentima, dijabaz rožnjačkom formacijom ili paleozojskim klastitima.

U Cetinje smo došli u večernjim satima, te smo nakon smještaja i večere u hotelu Grand proveli vrijeme družeći se ili razgledavajući ljepote grada noću. Cetinje je povijesna i sadašnja prijestolnica Crne Gore, koja je zbog velikog broja povijesnih građevina nazvana „grad muzej“. Nastanak se veže za 15. stoljeće kada je vladar Zete Ivan Crnojević podno Lovćena (1482. god.) sagradio dvor i manastir Presvjetle Bogorodice. Nakon dva stoljeća stagnacije, zbog gubitka samostalnosti, dolaskom dinastije Petrović na vlast (početkom 17. stoljeća) Cetinje se značajno razvija. Napredak je proporcionalan s razvojem crnogorske države, kao što su proglašenje kneževine (1852.), priznanje samostalnosti (Berlinski kongres 1878.) i osnivanje kraljevine Crne Gore (1910.). Od znamenitosti ističu se Cetinjski manastir, Manastir Crnojevića s crkvom Presvjetle Bogorodice, Vlaška crkva, Povijesni muzej, Etnografski muzej, Njegošev muzej (Biljarda), Državni muzej (dvor kralja Nikole I) i Umjetnički muzej (zgrada Vladinog doma).

Minimalna izdašnost ovog vrela je procijenjena na 100 l/s, a maksimalni kapacitet iznosi preko 300 m³. Nakon toga kratko vrijeme smo proveli u razgledavanju grada Kotora koji je s impresivnim gradskim zidinama, katedralom Sv. Tripuna, te crkvama Sv. Nikole i Sv. Luke pod zaštitom UNESCO-a. Grad se spominje kao Acrvium (168. pr. K.) u okviru rimske provincije Dalmacije. Utvrđeni grad postao je u ranom srednjem vijeku (535.g.), kada je Justinijan I iznad grada sagradio tvrđavu. Grad Kotor (Cattaro) dobiva statut 1301. godine, te tijekom 14. stoljeća trgovinom konkurira Dubrovniku. Od 1420. bio je pod mletačkom, a od 1797. do 1818.g. izmjenjivale su se austrijska, ruska, francuska i crno-

*Zapuh snijega na Lovćenu
(Foto: Tomislav Kurečić)*

snijega, tako da smo tu dionicu propješačili. No niti ovakve vremenske nepogode nisu nas spriječile da se popnemo do vrha i da razgledamo mauzolej.

Petar II Petrović Njegoš je (1851) prema svojoj želji pokopan na Lovćenu u kapelici posvećenoj Petru I. Petroviću. Kako je ona tijekom I svjetskog rata bila oštećena, 1925. ju je kralj Aleksandar I. Karađorđević dao obnoviti, a 1970-tih je na njenom mjestu prema idejnom nacrtu Ivana Meštrovića izgrađen Njegošev mauzolej.

Nakon Lovćena spustili smo se u Cetinje, a zatim prema Podgorici do mjesta Rijeke Crnojevića. Grad se vezuje za vladara Zete Ivana Crnojevića koji je u 15. stoljeću, da bi izbjegao tursku vojsku na Obodu podigao utvrđenje i manastir. Time prenosi svoju prijestolnicu sa tvrđave Žabljak na Obod, a ujedno manastir postaje sjedište zetske Mitropolije. Kasnije (1853) je knez Danilo na ulazu u mjesto podigao kameni most (Danilov most) i kuću (Mostina), koji su postali simboli ovog kraja.

Nakon Rijeke Crnojevića došli smo u Podgoricu, glavni i najveći grad Crne Gore. U rimsko doba na ovom mjestu postojala su tri urbana centra: Alata, Birziminium i Doklea. U srednjem vijeku naselje se zove Ribnica, a ime Podgorica se spominje 1326. godine (katorska arhiva). Turci su gradom vladali od 1474. do 1878.g., kada su ga osvojili Crnogorci, te Podgorica Berlinskim kongresom pripada Crnoj Gori. Tijekom II svjetskog rata bila je 70 puta bombardirana, a nakon oslobođanja (1944) pod nazivom Titograd postaje glavni grad SR Crne Gore. Ime Podgorica je vraćeno 1992., a referendumom o nezavisnosti (2006) postaje glavni grad Crne Gore. Od znamenitosti sačuvane su Sahat-kula, dvije kule (Osmanagić i Doganjska), dvorac Petrovića i dvor kralja Nikole.

U Podgorici smo razgledali Geološki zavod Crne Gore, gdje je Slobodan Radusinović održao prezentaciju o djelatnosti samog Zavoda. Nakon razmjene stručnih materijala i poklona krenuli smo prema Virpazaru i nacionalnom parku Skadarsko jezero. U širem prostoru Virpazara nalazi se navlačni kontakt tektonske jedinice Dalmatinsko-hercegovačke zone s osobinama potonule platforme i Zone Budva koju karakterizira bazenska sedimentacija. Uz cestu smo razgledali izdanke ladiničkih konglomerata, koji imaju značajke kanalske ispune bazenskih fliških sedimenata. U Virpazaru smo se ukrcali na brod kojim smo krenuli na obilazak po Skadarskom jezeru. Dvije trećine jezera, koje pripada Crnoj Gori, 1983. god. proglašeno je nacionalnim parkom. Skadarsko jezero je najveće jezero na Balkanu čija promjenjiva površina se kreće od 370 do 540 km² i prema osobinama predstavlja kriptodepresiju. jezero je bogato brojnim rijetkim pticama (pelikani), ribama (ukljevi) i vodenim biljem. Nakon obilaska Skadarskog jezera brod je pristao na plaži Pješačac, gdje je izgrađen ugostiteljski objekt u mediteranskom stilu. U njemu smo se, uz autohtone kulinarske specijalitete, muziku i pjesmu, družili s domaćinima iz Geološkog zavoda do noćnih sati.

Crno jezero kod Žabljaka u nacionalnom parku Durmitor (Foto: Miron Kovačić)

Četvrti dan smo krenuli iz Podgorice prema Durmitoru i prošli zonu visokog krša i Durmitorsku tektonsku jedinicu. Unutar zone visokog krša u području kanjona Morače prošli smo kontakt Kučke i Starocrnogorske navlake (Potoci), gdje su trijaski sedimenti navučeni na gornjokredne naslage. Prošli smo također duž magistralnog puta Podgorica-Kolašin gdje je snimljen regionalni geološki profil sa sedimentima od gornjeg trijasa do donje krede (točka Platije). Uz rijeku Moraču vidjeli smo kvartarne glaciofluvijalne šljunke i konglomerate, koji su prvo taloženi u obliku riječne terase, a zatim dijelom erodirani.

Putem prema Kolašinu zaustavili smo se u Manastiru Morača. On je jedan od najmonumentalnijih pravoslavnih srednjovjekovnih spomenika kulture Crne Gore. Osnovao ga je 1252. knez Stefan Nemanjić, a sastoji se od crkve posvećene Uspenju (Uzašašću) Presvete Bogorodice, manje crkve posvećene Svetom Nikoli i konaka za smještaj gostiju i putnika. Bilo je interesantno vidjeti očuvanu fresku s 11 kompozicija o životu proroka Ilije, koji je kao slavenski bog oluje i gromova vjerojatno imao nešto s kišnim vremenom tog dana. Poslije kratkog predaha u Kolašinu, posjeta nacionalnom parku Biogradska gora predstavljala je značajni događaj toga dana. Nacionalni park je smješten između rijeka Tare i Lima u središnjem dijelu planine Bjelasice, a obuhvaća ukupnu površinu od 5650 hektara. U njemu se nalazi jedna od tri europske prašume te četiri ledenjačka jezera (Biogradsko, Pešića, Ursulovačko i Šiško). U parku postoji 26 biljnih zajednica s 2000 biljnih vrsta, među kojima su 90 vrsta drveća od kojih su pojedina stabla visoka preko 40 m i stara preko 400 godina. U takvom prirodnom ambijentu bio je užitak blagovati uz domaći pršut, sir i pivo. Nastavak puta vodio nas je dolinom rijeke Tare, čiji se kanjon po svojoj dubini od 1000 do 1300 m svrstava odmah iza Grand Canyona rijeke Colorado u SAD-u. Na dijelu toka kroz nacionalni park Durmitor Tara zbog prosječnog pada od 36 m/km sadrži brojne vodopade-bukove i brzace. Zbog ljepote vode, brzaca i jedinstvenog eko-sistema rijeka Tara je 1977. godine upisana u ekološki rezervat biosfere Svijeta. Za kanjon su karakteristične šume različitih drveća, među kojima se ističe crni bor, čija pojedina stabla su visine i do 50 m te dosežu starost i do 400 godina. U mjestu Djurđevića Tara razgledali smo most preko Tare, čija dužina iznosi 154 m i visina 135 m, koji zbog svoje ljepote predstavlja jedan od simbola ove rijeke. Uz kratki predah, koji je „svojevoljno zbog kvara uzeo naš kombi“, stigli smo u Žabljak. Laganom šetnjom došli smo do Crnog jezera, čija boja vode je, zbog okolnih šuma i planine Durmitor, tamnozeleno do crna. To ledenjačko jezero, smješteno je na planini Durmitor na visini od 1416 metara. Poslije obilaska jezera smjestili smo se u hotelu Planinka, gdje smo se, uz domaće specijalitete i vino, družili do duboko u noć.

Peti dan ujutro oprostili smo se od našeg domaćina Slobodana Radusinovića i krenuli preko Šavnika, Nikšića, za Zagreb. Putem prema Zagrebu ljepote dubrovačkih zidina podsjetile su nas na osebnost i monumentalnost starog grada Kotora. Sređujući dojmove kroz proteklih pet dana, prisjećali smo se svih detalja putovanja kroz Crnu Goru te pomisli da bi ovu ili sličnu ekskurziju trebalo ponoviti.

Dr. sc. Radovan Avanić, dipl. ing. geol.

ČOVJEK KOJI JE UČIO ZA VELJKA BULAJIĆA !

NOĆ SKUPLJA DVA VIJEKA

Njegoš - jedna biografija

1813 – 2013

Režija:

Branko Baletić

Montaža:

Milo Lekić

Ton:

Jovo Kljajić

Fotografije:

Vladimir Vučinić

Govore:

***Gojko Šantić, Miloš Jeknić,
Mihajlo Janketić i Miloš Pejović***

Muzika:

Leo Đokaj

Pjeva:

Miroslav Čangalović

Realizacija:

Crnogorska kinoteka

Trajanje:

60':00"

Proizvodnja:

***Ministarstvo kulture Crne Gore
i Crnogorska kinoteka, 2013.***

Da večeri „*Dokumentarnog filma u Crnogorskom domu*“ sve više postaju mjesto susretanja ljubitelja (dokumentarnog) filma, ali i mjesto na kom će se o filmu razgovarati, najbolje se pokazalo 14. novembra kada je pred prepunom salom u zagrebačkoj Trnjanskoj cesti 35 prikazan dokumentarni film „*NOĆ SKUPLJA DVA VIJEKA*“ („*Njegoš - jedna biografija, 1813 – 2013*“) u režiji Branka Baletića, koji se bavi životom i djelom najznamenitijeg crnogorskog vladike, vladara i pjesnika.

Uz režisera Branka Baletića, projekciji u Crnogorskom domu prisustvovali su i filmski poslenici Veljko Bulajić, Marin Marušić i Branka Papić te prva sekretarica Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj gospođa Ana Zeković kao i prof. emer. dr. sc. Josip Silić.

Prikazivanjem filma o Njegošu, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb je na pravi način završilo ovogodišnji ciklus dokumentarnog filma u svom domu, dajući tako još jedan doprinos obilježavanju dvjestote godišnjice rođenja crnogorskog velikana.

Prije projekcije filma posjetiocima se ukazala neočekivana prilika da od svjetski poznatog režisera Veljka Bulajića čuju riječi hvale o redateljskom umijeću Branka Baletića, ali i o njegovim zaslugama za vaspostavljanje Crnogorske kinoteke.

Prisutnima se potom gotovo polusatnim kazivanjem obratio i sam režiser Branko Baletić, govoreći ponajprije o nastanku filma i korišćenju arhivskog materijala o Crnoj Gori i Njegošu, kako iz Crne Gore tako i iz država u regiji.

No, odmah se iz njegovih riječi naslutilo, a projekcijom filma i potvrdilo, da film „*Njegoš - jedna biografija*“ neće biti puko nizanje faktografskih podataka iz Njegoševog života, već prije vlastita lirski priča o autoru nenadmašne „čuvstviteljne“ pjesme „*Noć skuplja vijeka*“. Uostalom, nije li i sâm naslov filma „*Noć skuplja dva vijeka*“ to nagovjestio, objedinivši i jubilej koji obilježavamo i izuzetno djelo pjesnika kojeg slavimo?

Takav autorski *procédé* možda bi za nekog manje upućenog bio neočekivan, ali te smo večeri u Crnogorskom domu saznali kako je nesuđeni student prava – koji je očevu želju zamjenio studijama režije – dobio oprost tek onda kad je jedan bliski porodični prijatelj ocu objasnio da mu „Branko uči za Veljka Bulajića“!

A da je režiser Branko Baletić i „izučio za Veljka Bulajića“ nedvosmisleno se potvrdilo i ljetos, kada je filmu „*Noć skuplja dva vijeka*“ dodjeljena nagrada *GRAND PRIX* na Festivalu filma Jugoistočne Evrope kao djelu koje „originalnim filmskim jezikom prikazuje duboke tragove koje je Njegoš ostavio u balkanskoj, evropskoj i svjetskoj književnosti“.

Film je prikazan i na Institutu istočnih jezika i civilizacija u Parizu – nekadašnjoj Školi istočnih jezika (École des langues orientales) dobro znanom i svim profesorima slavistike sa ovih prostora – i ocijenjen kao izuzetan dokumentarno-poetski Njegošev portret.

Z.D.

12.12.2013.g. u 19^h (četvrtak)

MALI VOZ
(priča o vozu Bar - Virpazar)

Režija:
Branislav Bastać
Trajanje:
14':00"
Proizvodnja:
Lovćen film, 1959.

DOM POKRAJ MORA
(priča o staračkom domu u Prčnju)

Režija:
Branislav Bastać
Trajanje:
14':00"
Proizvodnja:
Lovćen film, 1965.

SA CETINJA
(priča o telegrafiji u Crnoj Gori)

Režija:
Branislav Bastać
Trajanje:
15':30"
Proizvodnja:
Filmski studio Titograd, 1970.

900 RUKU
(priča o Obodu)

Režija:
Branislav Bastać
Trajanje:
17':00"
Proizvodnja:
Lovćen film, 1963.

NJEGOŠ
(u povodu 100 godina Njegoševе smrti)

Režija:
Velimir Veljo Stojanović
Trajanje:
18':30"
Proizvodnja:
Lovćen film, 1951.

U Crnogorskom domu u Zagrebu otvorena izložba slika Sonje Radan
„ZVIJEZDE VODILJE“

SONJA RADAN rođena je u Sarajevu 1960. godine. Diplomirala je na Akademiji likovnih umjetnosti 1984. god. u Sarajevu. Izlagala je širom Europe i Velike Britanije, u kojoj živi i slika posljednjih dvadeset godina. Njezina umjetnost je figurativna, intimna, osebnog izraza; žene i ljudi, koje slika, dolaze iz njenog unutarnjeg svijeta, dio su njene prirode. Njene slike su nepredvidive, raznovrsne, složene i dovršene. Ona bez bojazni eksperimentira s raznim teksturama, ponekad je platno glatko, a ponekad se na njemu vide višeslojni nanosi kičice. Sonjina duša utkana je u dušu njenih likova, ona se krije iza njihovih zagonetnih osmijeha, lepršavih dodira i tajnovitih pogleda. Osim ulja i akrilika, Sonja slika na svili i staklu.

U organizaciji Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb u galeriji „Montenegrina“ - Crnogorski dom u Zagrebu - 5.12.2013. otvorena je izložba slika „Zvijezde vodilje“ akademske slikarice SONJE RADAN.

U svečanosti otvorenja izložbe učestvovali su: MIROSLAV VULETIĆ - operni pjevač u Narodnom pozorištu Sarajevo, izveo dvije kompozicije na gitari („ADIO KERIDA“ i „MY WAY“) i TATJANA KAURINOVIĆ, koja je recitirala stihove iz zbirke poezije Ljubice Ostojić „U znaku žudi“ posvećene Sonji Radan i njenom slikarstvu.

U ime domaćina prisutne je pozdravio Dušan Mišković a izložbu je proglasio otvorenom Rade Korać.

Radovi Sonje Radan mogli su se pogledati do 18.12.2013. godine.

Autor kataloga izložbe je Danilo Ivezić.

(www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr)

... Sonjino slikarstvo je uglavnom figurativno. Iz, u većini, tamnih pozadina izranjaju portreti, kompozicije, aktovi. Portreti gotovo uvijek, pa i u najmanjoj mjeri, sadrže po neku crtu, odbljesak, asocijaciju, na autoportret Slikarice, što jest imanentno genealoškom nizu Žena, kroz vrijeme i prostor. Ono što ih povezuje u ogromnu obitelj pretkinja, majki, kćeri, potomkinja, jest ŽUDNJA. Vječna i silna ženska žudnja, kao kreativni i aktivni princip i razlog bivanja.

Kako ih Sonja priziva u svoj svijet? Na više neuobičajenih načina: npr. preko porodičnih kukičanih rukotvorina, koje su izvučene iz nekih porodičnih škrinja gdje su nadživjele svoje pletačice, te ih je ugradila u slike kao ZVIJEZDE VODILJE. Dakako, one su došle. Koliko je samo snova, žudnje, molitvi, uspomena, ostvareno pod spretnim prstima ovih pletačica?

Ili preko nakita, antičkih primjeraka, čiji se originali nalaze u zbirkama Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Taj nakit iz daleke povijesti je našao mjesto u slikama, likovima žena, koje su ga nosile i pohranile s vlastitim zemnim ostacima, otišavši davno u neki drugi, moguće bolji svijet i postojanje.

U Rječniku simbola čitamo kako plemeniti metali, i nakit od njih napravljen, emaniraju ktoničku svjetlost i energiju, ali evocira također strast i nježnost, imaju nečeg majčinskog i zaštitničkog ...

Tu su, također slike iz ciklusa U IME LEONARDU. Leonarda kojeg ova Slikarica nosi i otkucava u svom bilu, koje ubrza kad osjeti taj strastven poticaj. Svog Leonarda, zdenca inspiracije i fascinacije. Zatim Majke i kćeri: OČI ŠIROM ZATVORENE. Kompleksni, često posve kontradiktorni i složeni odnosi ovih blisko-dalekih bića. Ali i Majke u simboličkom značaju. One koja povezuje more i zemlju, ambivalentnost u kojoj su život i smrt u nerazlučivom suodnosu. Duboko u sebe zagledane širom zatvorenih očiju, u fantastično tajanstvo vlastitog postanja i postojanja. ZNAKOVI PORED PUTA zapravo su govor o moći gonetanja znakovlja koje je svud oko nas. Iščekivanje znakova, poruka, i odašiljanje istih.

Dakako, tu je fascinacija pticama, koje su simbolička veza između neba i zemlje, viša stanja bića, one koje znaju i čiji smo govor nekoć davno razumijevali.

Tu je i FENIKS, ta često prizivana mitska ptica-besmrtnica pa GLASNIK, čiji su puti i glasovi od božanskih nebesa. Zatim: GOVOR TIJELA, aktovi osobite ekspresivnosti, specifična govora, vjerojatno prvotnog u rodu nam ljudskom.

No vratimo se pejzažima ženskih lica i ŽUDNJI koja ih je stvarala i dozvala, darivala im ponovno život u slikarskom svijetu Sonje Radan. Čudesni su ti pejzaži - lica. Izronili iz tmica zaborava, iz mračnih šuma, iz snova i snovida ta lica Žena u znaku žudnje. Valja se s njima suočiti, bez distance, do kraja.

Ljubica Ostojić

(iz kataloga izložbe Žena u znaku žudnje, Sarajevo, 2012.)

U prostorijama Zajednice Crnogoraca Split
OTVORENA IZLOŽBA SONJE PAPIĆ

18.12.2013. godine u 18 sati Zajednica Crnogoraca Split imala je čast otvoriti prvu samostalnu izložbu amaterske slikarice Sonje Papić. U punoj prostoriji, prisutnima se obratio predsjednik Udruženja gosp. Borivoje Stevović zahvaljujući se na odazivu i ugodnoj atmosferi te se osvrnuo na poboljšanje suradnje sa udrugom „Vlaho Bukovac“ na čelu sa gđom. Lidijom Leskur.

Sonja Papić je rođena 1947. godine u Splitu. Slikarstvom se počela baviti posljednjih 5 godina. Završila je tečaj slikanja kod akademske slikarice VENDI BOROVIĆ. Članica je ULKU „VLAHO BUKOVAC“ od 2008. godine. Pri navedenoj udruzi je do sada izlagala na tridesetak skupnih izložbi. Sudionik je likovnih kolonija.

„Obzirom da se Sanja Papić počela baviti 2008. godine slikanjem, uljano slikarstvo je povijesno utemeljena privilegija.

Čiste boje te predstavljanje forme što pogoduje realističnom pristupu i vjernom prikazivanju stvarnosti, umjetnici su dali kreativno utočište.

Realistični izraz je proizašao iz spontanog oduševljenja viđenim, stvarnim ljepotama boja i oblika. Vezana uz svoj grad, slikarica nastoji pronaći vizure kojima se dijelovi starih kuća uklapaju u prirodu.

U Sonjnim se radovima vidi disciplina i upornost da se odradi realni prikaz kako mrtve prirode, pejzaža, veduta tako i njoj dragih ptica sa dalekog putovanja u Island.

Naoko vjeran prikaz detalja mrtve prirode ostavlja mnogo slobode za apstraktan tretman pojedinih dijelova slike. Bez obzira na važnost motiva unutar zadane kompozicije, svaki je oblikovan jednakovrijedim naturalizmom.

Papić pripada onom krugu splitskih slikara koji su vezani uz likovno-književnu Uniju „VLAHO BUKOVAC“. Stoga je razumljiva njena želja da se izvan ovog udruženja pojavi kao individua koja u likovnom svijetu traži svoja utjelovljenja.“ – rekao je Zvonko Bilandžić koji je ujedno proglasio izložbu otvorenom.

Nataša Gerželj

U domu kulture u Dardi otvorena

PRVA SAMOSTALNA IZLOŽBA KARLE GUJA

Prva samostalna izložba Karle Guja, čiji je organizator Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko-baranjske županije zajedno s Općinom Darda, tvorena je 6.12.2013. godine u domu kulture Općine Darda s početkom u 18h.

Sve prisutne na otvorenju su pozdravili gospodin donaćelnik Radomir Čvarković, likovni kritičar Pero Matić i predsjednik društva gospodin Milovan Sekulić.

Na uvodnom pozdravljanju uzvanika gospodin donaćelnik Radomir Čvarković se osvrnuo na samu organizaciju i pozvao Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore da se započeta suradnja nastavi sa daljnim projektima gdje će Općina Darda rado sudjelovati.

Predsjednik društva se zahvalio na pozivu i predstavio slikaricu.

Karla Guja rođena je 1.10.1973.g. u Vukovaru, gdje se slikanjem počela baviti u osnovnoj školi na nagovor razrednice Jagode Marenčić. Do sada je izlagala u skupnim izložbama i ovo joj je prva samostalna izložba.

Danilo Sekulić

Izložba Slika Zorke Vukadinović
„ NOSTALGIJA“ U CRNOGORSKOM DOMU

U galeriji „Montenegrina“ Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb, 19. prosinca otvorena je izložba slika „*Nostalgija*“ svestrane umjetnice i dugogodišnje članice Društva, Zorke Vukadinović.

Autoricu i njeno stvaralaštvo predstavile su tri Crnogorke, članice Društva: Jadranka Šincek, dopredsjednica Društva, Milanka Bulatović, tajnica i sama autorica. I događaj je bio poseban: umjetnička izložba, autoričin rođendan i Nikoljdan! Pored rođendanske pjesme, pjevački zbor Društva otpjevao je autorici „*Primorkinju*“, obzirom de se radi o rođenoj Budvanki.

A evo što o Zorkinom likovnom stvaranju kaže Nedjeljka Stublija, prof.:

SLIKANJE I DARIVANJE

Na ovim slikama baš ništa nije slučajno. Sve je moguće i dojmljivo kao u snu i životu. Naizgled je sve viđeno, jednostavno i prepoznatljivo.

Ove slike su dio jednog rituala, razvrstane po tematskom odabiru i doživljaju svijeta oko nas. To je rezultat iskustva, slikanja od malih nogu ili risanja. Bujne su naše asocijacije, dojmjive, čarobne tople ...

Zorica-umjetnica često se predaje toj svojoj muzi u trenucima slobode. Ona je sebe i dio svojih slika posvetila i pozlatila za našu budućnost. Daruje nas i u nama pobuđuje sentimente kao i smisao za ljepotu.

Takvo poimanje i doživljaj svijeta je fascinantno. Svako naizgled blisko istraživanje ima i mnogo neizrecivog. Autorica mnoge odabrane detalje uspješno slaže u kompozicije i uspijeva biti originalna i prepoznatljiva. Ovaj svijet koji upija i transformira ga, odaje nam je kao ženu-slikaricu velikog istančanog senzibiliteta.

Na trenutak nas izdvaja iz stvarnosti, ove naporene svakidašnjice i opčinjava nas i zadivljuje svojim koloritom i nadahnućem. Vrlo uspješno projecira svoja unutrašnja stanja i na nas, poklonike likovne umjetnosti. Zato smo svjesni koliko u njoj ima čežnje, vatre i snage darovitosti.

Ljepota njenog likovnog izričaja ili stvaralaštva sadržana je u toplim prirodnim tonovima i nijansama, koje uspješno varira. Namazi uljane boje kistom su ovisni o raspoloženju i o stanju duhovnosti u kojoj stvara harmonične cjeline.

Sam čin slikanja za Zoricu je svjedočenje o ljudskoj težnji za davanjem i za umjetničkom inspiracijom.

(www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr)

U prostorijama Zajednice Crnogoraca u Splitu otvorena

ZAJEDNIČKA IZLOŽBA AUTORA I AUTORICA IZ FUNDUSA GALERIJE „MONTENEGRINA“ ZAGREB

U organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Zajednice Crnogoraca Split i Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, a uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine u prostorijama Zajednice Crnogoraca Split u Vukovarskoj 59 je 29.11.2013. godine u 18 sati otvorena zajednička izložba autora i autorica iz fundusa Galerije „Montenegrina“ Zagreb.

Izložbi je prisustvovalo 40-tak članova i prijatelja Zajednice Crnogoraca koji su oduševljeni izložbenim radovima.

„Crnogorski glasnik“ izlazi uz financijsku potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske i Zagrebačke županije – predstavnika crnogorske nacionalne manjine Zagrebačke županije. Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji „Glasnika“ na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima.

Međunarodna ekumenska izložba u Crnogorskom domu u Zagrebu

KOLAŽNE IKONE MIRJANE NIKOLIĆ

Vrijeme između dva BOŽICA i uoči NOVE GODINE bilo je najpogodnije (30.12.) za otvaranje jedinstvene izložbe, u galeriji „Montenegrina“ u Crnogorskom domu u Zagrebu, mlade umjetnice MIRJANE NIKOLIĆ pod nazivom „*Kolažne ikone*“.

Izložbu je otvorio predsjednik Društva Dušan Mišković, o radovima je govorio književnik Dražen Zetić a prisutnima se obratila i autorica.

Među brojnim gostima ove posebne večeri bili su i Predrag Matvejević i Milka Babović.

(www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr)

MIRJANA NIKOLIĆ rođena 11.12.1986. godine u Pančevu. Završila je studije dizajna, a potom i specijalističke studije na Visokoj školi strukovnih studija „Beogradskoj politehnici“ u Beogradu. Od 2006. do 2008. bila je stipendista Ministarstva prosvete i sporta Republike Srbije. 2010. dobija diplomu „Uspešan student“ za postignut uspeh u toku studiranja na specijalističkim strukovnim studijama kao treća u rangu generacije studenata koji su diplomirali.

Samostalne izložbe

2011. Izložba kolaža „Vilin poljubac“, Vrtić Maštarije, Beograd

2011. Izložba kolaža „Vilin poljubac“, Kafe Galerija „Eko paviljon Narodna bašta“, Pančevo

2011. Izložba kolaža „Vilin poljubac“, Muzej grada Zenice

2013. Izložba kolaža „Vilin poljubac“ u okviru „Misije Beograd“, Dom omladine Beograda, Beograd

2013. Izložba kolaža „Vilin poljubac“ u okviru humanitarne akcije za decu obolelu od raka, Dom omladine Beograda, Beograd

2013. Međunarodna ekumenska izložba (radova u kolažu) „Teodorine ikone“, Grkokatoličko sjemenište, Ćirilometodska 1, Zagreb

2013. Međunarodna ekumenska izložba (radova u kolažu) Ikona – svjedok vjere kroz tisućljeća, Župski pastoralni centar crkve sv. Petra, Vlaška 93, Zagreb

2013. Međunarodna ekumensko – dijaloška izložba „Teodorine ikone“, Muzej grada Zenice

TEODORINE IKONE

... Imaju li ikone snage da mire svijet ... Mogu li nas svojom čudotvornošću uzdići iznad podjela ... Mogu li nas zblížiti ... sprijateljiti...

Istočno sunce stoljećima svanjava na Zapadu. Stidljivo raskriva svoje čari, bljeskajući uvijek iznova neponovljivim sjajem. Putem mora, prenosi poruke mira kao Noin golub s maslinovom grančicom u kljunu. Istok svojim tajnovitim bićem, posreduje neiscrpane energije plavetne nade, zlatne odsjaje (po)mirenja.

Prije gotovo dvanaest stoljeća, na tronu jednoga svjetskoga carstva, Bizanta, pojavljuje se carica Teodora II. Prvotni razlog zbog kojega se ovaj ciklus radova u kolažu naziva Teodorine ikone jest nemjerljivi doprinos ove neobične vladarice, koji ponajviše dolazi do izražaja u njezinom hvalevrijednom poslanju, trajnome prekidu ikonoklastičkih proganjanja, osveta, ratova tijekom prve polovine devetog stoljeća (842. godine).

Ovu međunarodnu izložbu radova u kolažu nazvali smo i ekumenskom, prvenstveno po njezinoj osnovnoj namjeri, budući da želi pridonijeti pomirenju i jedinstvu kršćana. Nadahnuta je Teodorinom gestom svekolikog (po)mirenja i posvećena zajedništvu, suglasju i slozi Kristovih nasljedovatelja i svih pripadnika ljudskoga roda.

U bogatoj literaturi o ikonama poznata je činjenica da su ikone kroz svoju burnu povijest, još od samih početaka kršćanstva, oduvijek pronosile i duh simboličke baštine jednoga vremena, te svojom čudotvornošću (npr. ikona Presvete Bogorodice Trojeručice), uvijek bivale zrcaljenje božanske stvarnosti i njegov odjek u svijetu. Stoga je i ova izložba radova, motivirana tim vrijednim spoznajama, uznastojala i sama donekle biti svojevremeni inovacijski obol, ponajprije u samom izboru predstavljanja različitih etnografskih obrisa u civilizacijskim podnebljima Istoka i Zapada.

Prateći prethodno naznačeni slijed pojavljivanja ikonografskih ideja i na ovoj izložbi radova u kolažu, ukazuje se koje su crkvene zajednice (s većim ili manjim utjecajem) kroz minula stoljeća

---

oblikovale i bivale predane čuvarice svijesti ikonografije među narodima diljem svijeta: armenska, antiohijska (sirijska, arapska), kretska (kretska - venecijanska škola), ruska (novgorodska i moskovska škola), ukrajinska (pravoslavna i grkokatolička), irska, koptska (etiopijska), bizantska (s posebnim osvrtom na grčku – atoska škola), rumunjska, bugarska, makedonska (ohridska), crnogorska, poljska, bjeloruska, kineska - te naposljetku nipošto manje značajna srpska (hilendarska škola).

Povrh specifičnog likovnog izražaja radova u kolažu, u predstavljanim idejnim rješenjima nastojalo se (nerijetko uvjetovano mogućnostima) u osnovnim crtama slijediti standardizirane propise ikonopisa u drvu, kosti, metalu, platnu ... Sâm naime ikonopis u prvom redu neminovno iziskuje poniznost ikonopisca, njegovu staloženost, suzdržanost i skrovitost ... Navedene se karakteristike mogu pažljivim promatranjem napose uočiti u elementarnim konstelacijama boja, crta, linija, fizionomije tijela koje je skoro u potpunosti lišeno tipičnih antropoloških proporcija: težine, visine (primjerice takvi naizgled (ne)uobičajeni suodnosi ljudskih ekstremiteta možda su najizražajnije vidljivi u drevnim koptskim ikonama: biskup Sveti Menas s Isusom, Bavit (Egipat), šesto stoljeće).

Osobitim se također može smatrati i shematski (ne)naturalistički oblik ljudske glave (čela, lica, obraza), do samih očiju, koje se često prikazuju bez sjaja. U kontekstu toga neprijeporno bi mogli navesti i jedan od najpoznatijih, ujedno i najstarijih prikaza Krista Pantokratora još iz Justinijanova vremena (483. - 565.), nad kojim se već tisuću i četiristo godina pomno bdije u koloritu crvenoga granita manastira sv. Katarine na Sinaju.

Meditativno ozračje ikona (od samih povića kršćanstva), neupitno njeguje u sebi čin posvećenosti, blaženo stanje asketskog smiraja u Duhu. Otajstveni svijet ikona je za vjernika iznad svega čin ukazivanja časti i neumorno traganje za slojevitijom, dubljom sinkronijom Svetog u vrtložnim protežnostima vremena.

Same oči ikone oči su vjere, i samo onaj tko se zapravo ne zaustavlja na njihovoj vanjskoj (estetskoj) vrijednosti, može doprijeti do njihovog unutarnjeg govora, a to je dimenzija gdje se stvarnost pretvara u (nad)tvarnost, gdje nevidljivo postaje vidljivo, gdje objava srca koje ljubi zadobiva svoju puninu u svojoj cjelokupnoj (spasiteljskoj) ljepoti. Tek se u toj sveobuhvatnoj duhovnoj metamorfozi, kao u Markovom evanđelju, očituje ono što je zastrto, a ono što biva skriveno dolazi na vidjelo (Mk 4, 22) ...

Sljedeći tu univerzalnu ideju harmonije neizostavnih stvarnosti, i sama Međunarodna izložba Teodorine ikone (ciklus radova u kolažu), u svojim likovnim manifestacijama posebice s naznačenom idejnom podlogom, intenzivnije ističe ljepotu sjaja zvijezda u svakome pojedinom detalju prikaza svetaca i svetica, nebeskih likova i događaja kroz duboko doživljene impresije biblijskih pripovijesti Staroga i Novoga zavjeta i time (na jedan osebujan akribijski način) doprinosi svojevršnom novumu u interpretaciji ikona u današnjemu svijetu.

Naposljetku, ovdje podastrti radovi (dizajni) u kolažu umjetnice Mirjane Nikolić na zadanu temu kršćanske ikonografije na specifičan način (re)aktualiziraju i neka bolno prisutna, pa i tisućljetna pitanja o međusobnom zajedništvu, obostranom razumijevanju, uzajamnom uvažavanju. Same ikone na nenametljiv način u svojoj tihoj, gotovo liturgijskoj šutnji, neumorno prizivaju: drevnom prošlošću, neizvjesnom sadašnjošću, neodgonetljivom budućnošću ... Hoćemo li znati prepoznati ove naizgled nerazumljive znakove vremena ovisi zapravo jedino o nama samima, o našoj iskrenoj potrazi za govorom vjere, govorom nade i govorom ljubavi.

Ova jedinstvena Međunarodna izložba radova u kolažu – Teodorine ikone, umjetnice Mirjane Nikolić posvećena je svim revniteljima i promicateljima jedinstva kršćana u pomirenoj i komplementarnoj različitosti jedne, svete, katoličke i apostolske Crkve.

Dražen Zetić

U Galeriji „Montenegrina“ Rijeka izložba fotografija Milovana Cemovića (12.12. - 27.12.2013.):
„KAKO SE GRADILA KONTEJNERSKA LUKA BRAJDICA U RIJECI“

Milovan Cemović, diplomirani inženjer elektrotehnike u mirovini, strastveni je zaljubljenik u antikle predmete, kolekcionar prvenstveno razglednica, no istovremeno numizmatičar i filatelist.

Čovjek koji je sklon za sebe reći da ima više posla sada kada je u mirovini nego u svom zaposleničkom vijeku, ujedno je i suosnivač Hrvatske udruge kolekcionara predmeta kulturne baštine, predsjednik Udruge i urednik časopisa Hrvatski kolekcionar. Cemović je također inicijator i tvorac četiriju opsežnih razgledničkih monografija.

Izložba obuhvaća više od 100 fotografija snimljenih tijekom gradnje od 1998. do 2013. godine, najvećeg investicionog objekta u Rijeci.

Fotografije su slikane uvijek sa istog mjesta i pokazuju kronologiju gradnje kontejnerske luke, od pripreme terena do montiranja dizalica.

Dragutin Lakić

Gospodin Marinko Mijović, jedan od doajena Zajednice Crnogoraca Pule i autor četiri zapažene knjige aforizama („Ako niste znali ...“, Zagreb, 2008; „Iz malog džepa“, Zagreb, 2009; „Bio je obilježen, zato mu na grobu nema obilježja“, Zagreb - Pula, 2009; „Pune torbe pretvorbe“, Zagreb, 2012), objavio je i petu knjigu („Brod bez kormilara“, Zagreb, 2012) iz koje saznajemo kako njemu izgleda „kriza izbliza“. Napomenimo da je izbor aforizama gospodina Mijovića dostupan i na portalu humora i satire našim čitaocima već dobro poznatog vrhunskog crnogorskog satiričara Veljka Rajkovića (www.ljudnica.me).

Iz nove knjige aforizama Marinka Mijovića

BROD BEZ KORMILARA

Narod bez posla ima slobodne ruke za pljeskanje.

Narod je zasukao rukave – da se ne vide rupe na laktovima.

Svega im je malo, a nama je zbog njih svega dosta.

Nekad je najbolje ne govoriti o najgorem.

Kulturni ne pljuju po podu, nego jedan drugom u lice.

Oni koji se duboko klanjaju, zadaju niske udarce.

Najgora je društvena krema na koju se možeš okliznuti.

Zbilja smo stoka prema onom ko nam je pastir.

Prije izbora su im birači na vrhu jezika, a poslije izbora im nisu ni na kraj pameti.

Ima kandidata koji zaslužuju da ih zaokružimo sa dvije ništice.

Nekad su ga obilazili od straha, sada od srama.

Pravim velikanima je spomenik uvijek manji od djela.

Brodu bez kormilara ne pomaže svjetionik.

Vođeni mislimo da narodi koji zaboravljaju prošlost gube sadašnjost i nemaju budućnost, kao i da je u svakoj tradiciji sadržano moderno, u „**Crnogorskom glasniku**“, u rubrici **CRNOGORSKI MOZAIK**, donosićemo po neku kockicu iz svekolikog crnogorskog nasljeđa koje baštinimo. U prethodna dva broja objavili smo priloge o crnogorskoj narodnoj nošnji i njenoj povijesti, a u ovom i idućem donosimo u dva nastavka prilog o crnogorskoj kapi. Iscrpan i studiozan tekst o tom najupečatljivijem djelu crnogorske nošnje priredio je i ljubazno nam uputio gospodin Slobodan B. Medojević.

CRNOGORSKA KAPA (I)

Crnogorska kapa je integralni dio crnogorske narodne nošnje i njen zaista najupečatljiviji ornament. Crnogorska kapa je plitkog, okruglog oblika, sastavljena od svilenog crnog oboda zvanog: „deravija“ i od tjemena od crvene čohe zvanog „tepelak“. Po gornjoj ivici deravija je posuvraćena u širini od 2 centimetra i krupnim ručno urađenim zrnčanim bodom prišivena za tepelak. Postavljena je crvenim pamučnim platnom. Da bi zadržala čvrstinu i oblik između oboda i postave umetnuto je čvršće platno, a između platna i temena od čohe. Povijest crnogorske kape koju danas poznajemo, ovjekovječili su brojni zapisi putopisaca, misionara, naučnika, književnika i diplomata! Njenu ljepotu isticali su brojni likovni umjetnici. O njoj kao integralnom dijelu nošnje Crnogoraca svjedoči i studija velikog slikara Vlaha Bukovca iz 1886. godine. Njena geneza je u velikoj mjeri specifična. Crnogorska kapa je kao i nošnja Crnogorskog naroda i ostala crnogorska ornamentika razvijana nezavisno od kulturnih utjecaja susjednih naroda, koji su svoju nacionalnu ornamentiku uobličili tek po oslobođenju iz vjekovnog ropstva i dobijanjem političke nezavisnosti, dakle slobode njegovanja i razvijanja vlastitog kulturnog identiteta.

Pisani tragovi

Crnogorska kapa ima povijest dugu najmanje tri stoljeća. Prema dosada objavljenoj građi najstariji pisani pomen daje Vuk Karadžić u svom prvom izdanju Rječnika iz 1818. godine. On crnogorsku kapu imenuje kao: „šišak“, „kariklija“. Za naziv „kariklija“ Karadžić izričito kaže, u izdanju Rječnika iz 1852. godine, da ovako crnogorsku kapu nazivaju Srbi, vjerovatno što ih posuvraćeni omotač – neprišiven gornjom ivicom podsjeća na kariku! Đura Daničić, Karadžićev bliski saradnik, tvrdi da je za osnovu riječi kariklija uzeta upravo riječ karika. Dr Pavle Vasić smatra, da najraniji opis crnogorske kape daje Vijala de Somijer, koji je kao Napoleonov oficir putovao po Crnoj Gori 1808. godine. Vijala de Somijer je 1820. godine izdao knjigu, u kojoj daje detaljan opis crnogorske narodne nošnje i crnogorske kape – njenog sastavnog dijela! Osim opisa, on ilustruje izgled crnogorske nošnje brojnim crtežima, na kojima se jasno vidi crnogorska kapa. Trinaest godina po publikovanju knjige Vijale de Somijera, Vuk Karadžić dolazi u Crnu Goru, dakle 1833. godine, septembra mjeseca i na osnovu provedenih istraživanja, u Štutgartu 1837. godine izdaje svoju čuvenu knjigu: „Montenegro und Montenegriner ...“ u kojoj daje detaljan opis crnogorske kape. Srpski, originalni tekst Karadžićeve knjige nije sačuvan, tako da u povodu stogodišnjice

rada Vuka Karadžića, u prijevodu sa njemačkog jezika, knjigu izdaje Srpska književna zadruga tek 1922. godine u Beogradu, pod nazivom: „Crna Gora i Boka Kotorska“. U navedenom djelu na strani 108, Karadžić za crnogorsku kapu kaže: «Na glavi nose kape od crvene čohu posuvraćene do vrha, i spolja posuvraćena strana postavljena je crnijem platnom; kad se platno pocijepa, ostaje sva kapa crvena. Za kapom drže novac i druge sitnice, a u ratu fišeke, da ih lako dohvataju.» Pišući o kapi crnogorskoj Venijamin Borodski 1846. godine daje takođe detaljan opis, u kome se kaže: «Glavu pokriva jedna crveno čojana do gore obvezana kapa, koje obvez dok je nov s crnim „tufetom“ ili kapa fesom spolja postavljen je.» Kraj XIX vijeka obilježava jedna vrlo živa spisateljska atmosfera u kojoj i u susjedstvu i u samoj Crnoj Gori nailazimo na veliki broj tragova o izgledu crnogorske kape tog vremena. Jedan opis crnogorske dijaspore u Srbiji daje Radivoje – Raško Denić, Srbin iz Medveđe, koji opisujući crnogorske koloniste davne 1887. godine, opisuje i njihove kape: « ... na glavi crnogorske kape sa amblemima N. I (Nikola prvi). Dakle, iz navedenih opisa uočavamo dvovjekovnu potvrdu nepromijenjivosti izgleda crnogorske kape, njen autentični izgled i funkciju u Crnogorskom narodu.»

Likovni osvrt i povijesna geneza kape Crnogoraca

Ogroman likovni opus različitih evropskih i crnogorskih umjetnika nedvosmisleno svjedoči o postojanosti crnogorske (autentične) kape prateći tako njenu genezu kroz povjest posljednja tri stoljeća! Najstariji likovni prikaz crnogorske kape datira iz 1754. godine na akvarelu J. Gravembroka (čuva se u Muzeju Karera u Veneciji). Prikazan je portret Crnogorca iz Paštrovića u narodnoj nošnji sa kapom koja je po obliku vrlo slična, gotovo istovjetna sa crnogorskom kapom kakvu danas poznajemo, s tom razlikom što je kapa iz Paštrovića potpuno crne boje! Osnovano se pretpostavlja zbog poznatog kulturološkog prožimanja Paštrovića venecijanskom – mletačkom kulturom i njenim reliktima, da je paštrovska - crnogorska kapa za uzor imala mletačku kapu. Na takav zaključak

Kapa sa crnogorskim grbom

ljive crteže na kojima se jasno vidi crnogorska kapa! Klement Hugo slika lik Bokelja 1850. godine sa jasnim osvrtom na ljepotu crnogorske kape. Kraj XIX vijeka obilježio je Vlaho Bukovac slikama Crnogoraca toga vremena na kojima je neizbježan detalj upravo crnogorska kapa! Pojavom fotografije, upečatljivost detalja dovedena je do perfekcije. Vrlo je teško i gotovo neizvodljivo nabrojati sve umjetnike koji su ovjekovječili crnogorsku kapu! Ovaj suženi izbor je samo nagovještaj jedne umjetničke bujice koja se izlila na Crnu Goru, iznoseći iz nje naslikanu ljepotu i autentičnost crnogorske narodne-nacionalne simbolike! No njihova djela su neprocjenljiva za nas, upravo zbog mogućnosti kvalitetnog upoređivanja detalja, naročito u cilju praćenja geneze jednog takvog crnogorskog nacionalnog simbola

Kakva je crnogorska kapa? – Od zabluda i zlonamjernosti do istine

Pogrešno tumačenje da deravija (crne boje) predstavlja korotu za Kosovom prvi bilježi Ljubomir Nenadović koji uz korektan opis kape bilježi po našem mišljenju nepostojeću simboliku koju bez imalo kritičnosti prihvata i Andrija Jovičević dodajući da se kapa crnogorska počela nositi za vrijeme Petra II Petrovića Njegoša, što naravno gore izneseni dokazi demantuju. Prota Toma A. Bratić dodaje navedenoj tvrdnji detalj (3 godine poslije A. Jovičevića) da je crnogorska kapa bila cijela crvena do knjaza Danila I Petrovića, a da joj je on dao značenje, kako navodi Bratić: «crna oblista (obod – deravija – prim. aut.) znači pokorene srpske zemlje, crveni dio – krvavo polje Kosovo.» Kasnije i Mitar Vlahović sublimira ono što su rekli Nenadović, Jovičević i Bratić uz neke svoje primjese. Ovaj trend pogrešnog tumačenja crnogorske simbolike, odnosno nacionalne ornamentike kulminira prišivanjem oznaka sa grba Srbije na crnogorsku kapu poslije Podgoričke skupštine 1918. godine!

Slobodan B. Medojević

(nastaviće se)

Jednog od doajena Zajednice Crnogoraca Split, koji je iznenada preminuo prošloga ljeta, njegova porodica zasigurno će pamtiti i žaliti ponajprije kao supruga, oca i djeda, a pripadnici naše nacionalne manjine i čitaoci „Crnogorskog glasnika“ uvijek će se sjećati riječi i poruke koje je VUČKO KRUNIĆ uputio SLOBODNOJ DALMACIJI, a ona ih objavila 20.5.1992. godine, u vremenima za koja se nadamo kako se nikad više neće ponoviti.

ISTINE I MITOVI

Vučko Krnić
(1924 – 2013)

Izvod iz najnovije knjige dr. Slavena Letice „Obećana zemlja – politički antimemoari“ u broju od 13. svibnja pod toč. 7. poglavlje pod d. kaže: „Domovinski je rat za slobodu Hrvatske srušio dva velika mita. Mit o srpskom junaštvu i crnogorskom čojstvu ...“

Ovaj nečovječni, suludi i prljavi rat ostavit će duboke ožiljke i tragove kod svih naroda. Kao pripadnik crnogorskog naroda ne mogu se složiti da je ovo nečovještvo djelo čitavog crnogorskog naroda. Podsjetio bih poštovane čitatelje SD da se pri napadu na Dubrovnik i okolinu javno oglasio poznati crnogorski književnik Jevrem Brković i da je tom prilikom rekao kako to ne ratuju Crnogorci, već izrodi Crne Gore, da ratuju nasljednici i potomci četničkog vojvode Baja Stanišića. Veći broj istaknutih crnogorskih ličnosti u zemlji i inozemstvu i veći broj opozicijskih stranaka javno su se ogradili od toga rata.

Vjerujem i da veći broj Crnogoraca nije za rat. Poznato je isto tako da je jedan broj Crnogoraca u bivšoj JRM i JNA počinio samoubojstvo ili su ih napustili. Sjećamo se kako je tragično završio admiral Barović.

Povijest jednog naroda, njegova kultura i duhovnost, njegovo pamćenje, ne počinje, niti završava ovim ratom. Crnogorski je narod malen narod ali ima časnu i krvavu prošlost. Bilo bi vrlo štetno ako bi se u hrvatskoj javnosti širila samo jedna istina, i to ona negativna, koja podgrijava i razvija mržnju jednog naroda protiv drugog. Ne zaboravimo kojim je putem i uz čiju pomoć sadašnja vlast u Crnoj Gori ustoličena i čijim interesima služi. Ponajmanje crnogorskom narodu. Laži i neistine preko javnih medija pustoše crnogorskim prostorima. U maloj Crnoj Gori sada vjerojatno ima više vojnika nego u bilo kojoj zemlji. Bijeda i siromaštvo učinili su svoje. Veliki manipulatori davali su velika obećanja, a od toga ništa nisu ostvarili. Ali su uvijek nalazili neprijatelje u drugim narodima. Vjerujem da u takvom stanju stvari i odnosa ima jedan dio mladih koji se stavio u službu naredbodavcima. Ali isto tako vjerujem da će doći vrijeme kada će sadašnji vlastodršci morati položiti račune svome narodu, a i drugim narodima u prvom redu hrvatskom i muslimanskom narodu. Nadajmo se da to neće dugo potrajati.

Istaknuti pripovjedač crnogorski Marko Miljanov kaže: „Junaštvo je braniti sebe od drugih, a čojstvo braniti druge od sebe.“ A veliki Njegoš poručuje: „Kome zakon leži u topuzu, tragovi mu smrde nečovještvo.“ Sadašnji Kostići, Bulatovići, Miloševići, Božovići, Karadžići i drugi malo su naučili od svojih velikana, i to neka im bude na čast. Ti velikosrbi nanijeli su golemu štetu kako crnogorskom, tako isto i srpskom narodu. Ti suvremeni Puniše Račići odigrali su sramnu ulogu protiv hrvatskog i muslimanskog naroda.

Povijest Crne Gore i crnogorskog naroda plijenila je pažnju mnogih istaknutih ličnosti, državnika i književnika svijeta. Navest ću misli nekih od njih. Englez Alfred Tennyson Crnu Goru naziva „kamenim prijestoljem slobode“, a engleski pisac i državnik Gleston kaže: I „najromantičnije i najpotresnije slike drugih povijesti blijede pred običnim životom Crne Gore.“ A francuski književnik Makelar zapisa: „Nikada nije bilo hrabrijeg i čestitijeg od crnogorskog naroda, nikada nije bilo više mučeništva i nepravde nego što ga je podnio crnogorski narod. Nikada svetijeg prava nego prava Crne Gore.“

Malobrojni crnogorski narod i njegova država pet stotina godina su se bez uzmicanja jakali s moćnim Otomanskim Carstvom, onako kako su umjeli, ali uvijek bez uzmaka.

Eto, htio sam reći na kraju nepravedno je izricati neke konačne presude narodima, njihovim sudbinama i mitovima na osnovi samo negativnih događaja.

Zar velikani hrvatske kulture kao što su Ivan Mažuranić veličanstvenim djelom „Smrt Smail-age Čengića“ i kipar Ivan Meštrović grandioznim spomenikom na Lovćenu, umnogome svaki u svom vremenu, pridonijeli veličini i samosvijesti Crnogoraca, njihovoj osobenosti, da nisu ni Srbi ni „crveni Hrvati“, već samo Crnogorci koji još nisu nadam se, rekli posljednju riječ u ovom ratu ni nakon njega na razvijanju dugotrajnih dobrosusjedskih odnosa s hrvatskim narodom.

Vučko Krnić

Sa izložbe SONJE RADAN

Sa izložbe MIRJANE NIKOLIĆ

Sa izložbe ZORKE VUKADINOVIĆ

NOVI NASLOVI

Preporuku za „Prvu antologiju savremene crnogorske ženske poezije“ – koju su zajedno objavili Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Skaner studio d.o.o. Zagreb – pjesnik, prozaik i prevodilac Tomica Bajsić završava riječima:

Naše četiri pjesnikinje – Tanja Bakić, Lena Ruth Stefanović, Dragana Tripković i Jelena Nelević Martinović – pred nama otvaraju stotine putova, a ne zatvaraju ni jedan, i zato, vjerujući u budućnost poezije, od srca preporučam ovu knjigu.

Tomica Bajsić

TRADICIONALNO DRUŽENJE I ČESTITANJE UOČI BOŽIĆA I NOVE GODINE

(Crnogorski dom, Zagreb, 23.12. i 31.12.2013. godine)

